

50
KA

Dansk introduktion (NODB11) kvällstid
Kompendium

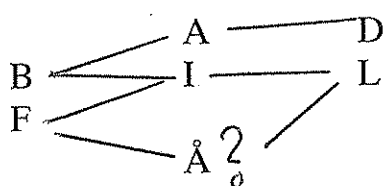
Robert Zola Christensen

Lektion 1

Dansk fonetik

Taleorganerne består af 1) åndedrættet, som sætter 2) stemmebåndene i strubehovedet i svingninger, samt de 3) øvre taleorganer, dvs. indstillingerne oppe i munden.

Fonemerne er de mindste lydige byggeklodser, der kan sættes sammen til ord, som giver betydning. Der er tale om en omfattende kombinatorik.

Når vi udtaler vokalerne, er der fri passage for luftstrømmen oppe i de øvre taleorganer. Vokalerne er dem, vi kan synge på. Konsonanterne er hæmme- eller lukkelyde, hvor der opstår en indsnævring i de øvre taleorganer.

Det interessante er, at dansk går imod at blive et mere og mere vokalisk sprog. Konsonanterne hæmmer mindre i dag, end de har gjort det tidligere, og det er også på den baggrund, det kan være vanskeligt for udlændinge at opfange de sproglige distinktioner.

Vokalerne kan inddeles på baggrund af, hvor de dannes i de øvre taleorganer. Se side 139 i *Dansk for svensktalende*. Bemærk neutralvokalen i ord som *mene*, *sene*, *gade* osv. De fleste danske vokalers kvalitet afviger fra de tilsvarende svenske. Først og fremmest er de danske bagtungevokaler mere åbne end de svenske

mindre åbningsgrad ↓ større åbningsgrad	fortungevokaler		bagtungevokaler
	i (mide)	y (lyde)	u (bule)
	e (iede)	ø (løbe)	o (tone)
	æ (læse)	ö (løn)	å (låne)
	a (kaffe)		
	urundede vokaler	rundede vokaler	

I dansk finder vi 17 konsonantfonemer:

P t k b d g	f v s j r h	m n ŋ	l	ø
Lukkelyde (klusiler)	hæmmelyde (frikativer)	nasaler	lateral	vokoider
mest lukket	-----mindre lukket----->	>	>	-----vokaler

De stærkeste konsonanter er **lukkelydene: p t k b d g**

Fremme ved læberne (bilabiale) p b

Bag tandrækken (alveolære) t d

Ganesejlet (velære) k g

aspirerede uaspirerede

Her efter følger **hæmmelyde f v s j r h**, **nasalerne m n ŋ**, **lateralen l** og endelig **vokoiden ø**.

I den faktisk udtale, når fonemerne kombineres, er udtalen afhængig af, den sammenhæng, de indgår i. Når vokalerne f.eks. optræder sammen med konsonantfonemerne -g, -j, -r, -v og -d dannes der såkaldte diftonger (flydende dobbeltlyde), f.eks. *tavs, hav, løg, kirke, nej, made, lær* og mange mange flere. Dette fænomen er et kendetegn ved moderne dansk. Der er også stor forskel på om f.eks. p, t, og k optræder først i ordet eller inde i ordet. Først i ordet er de aspirerede, rykker de de ind i ordet bliver de uaspirerede, f.eks. *pibe/sippe, tossel/Lotte, komme/lokke*.

Vokaler

Når det gælder fonemer, altså byggestene, regner vi i reglen med, at dansk har cirka 10 vokaler. I praksis er der imidlertid mange flere, op i mod 30, og det er derfor dansk betegnes som et meget vokalisk sprog. Og det kan ofte være meget svært at høre forskel på dem, se f.eks. på følgende ord, hvor det primært er udtalen af vokalerne, der adskiller.

Man

Man (mane til joden)

Mand

Men

Men (være kommet til skade)

Mind

Min

Midt

mit

Mønt

Mør

Mæt

Mynde

Mon

Mund

Munde

Måne

Lektion 3

Numeralier (talord)

Mængdetal (kardinaler) og ordenstal (ordinaler)

Mængdetallet angiver, hvor mange der er, f.eks. *én kugle, to tre, fire fem kugler.*

Ordenstallene angiver pladsen i en rækkefølge (f.eks. etagenumre, datoer):
første, anden, tredje, fjerde osv.

Enere

Som tysk iges enerne før tierne i sammensatte tal, f.eks.

engelsk	svensk	dansk	tysk
twentyone	tjugoen	enogtyve	einundzwanzig
thirtytwo	trettiotvå	toogtrediv	zweiundzwanzig
fortyfive	fyrtofem	femogfyre	fünfundvierzig

I modsætning til svensk er tierne dannet på baggrund af både et titalssystem og et tyvetalssystem. De tre første tiere er dannet - som vi kender det på svensk - ved at multiplicere med ti. *Tyve* = to tiere, *trediv* = tre tiere, *fyre* = fire tiere.

Fra 50-90 går dansk - på baggrund af den gamle sneseberegning (en snes = 20 = sv. *tjog*) - over til at multiplicere med tyve ved hjælp af det oldnordiske ord *sind* (*e*) = gange. De sammensatte tal 60 og 80 dannes f.eks. således:

$$\begin{aligned} \text{tre-sinds-tyve} &= 3 \times 20 && = 60 \\ \text{fir-sinds-tyve} &= 4 \times 20 && = 80 \end{aligned}$$

De oprindelige, lange talbetegnelser erstattedes af kortformer i 1700-tallet, f.eks. *tresindstyve*: *tres*, *firsindstyve*: *firs*.

Med henblik på at danne 50, 70, 90 anvendes en ældre brug af brøknævneren 'halv', som vi kender fra klokken, og som udtrykker såkaldte mellemværdier: halv tre = 2,5; halv fire = 3,5; halv fem = 4,5.

halvtreds, der oprindeligt hed *halvtredsindstyve*, er altså $2,5 \times 20 = 50$ med d!
halvfjerds, der oprindeligt hed *halvfjerdsindstyve*, er altså $3,5 \times 20 = 70$ med d!
halvfems, der oprindeligt hed *halvfemsindstyve*, er altså $4,5 \times 20 = 90$

I en samlet oversigt:

$$\begin{aligned} \text{halvtreds} &= 2,5 \times 20 && = 50 \\ \text{tres} &= 3 \times 20 && = 60 \\ \text{halvfjerds} &= 3,5 \times 20 && = 70 \\ \text{firs} &= 4 \times 20 && = 80 \\ \text{halvfems} &= 4,5 \times 20 && = 90 \end{aligned}$$

Titalsorden er sidestillet med de danske, men benyttes kun, når en talværdi skal skrives med bogstaver, f.eks. på checks og kvitteringer, *toti, treti, fireti, femti, seksti, syvti otti, nitti*. I sammensatte tal, hvor der optræder ettere, siges ti'erne først, f.eks.: *tretifire* = 34, *femtiotte* = 58, *nitifem* = 95.

Årstal

På dansk – som på svensk - har vi to forskellige måder at henvise til århundreder, dels med kardinaltal og dels med ordenstal: de to udtryk *1700-tallet* og *det 18. århundrede* henviser således begge til tidsrummet 1700-1799. Tendensen er, som det gælder på svensk, at kardinaltalsangivelserne vinder frem på bekostning af ordenstalsangivelserne.

Skal tiår angives benyttes substantivernes bestemtheds- og pluralisform (undtagen for ti), f.eks.

i *tyverne* (skrives også *1920'erne*)
i *trediverne* (skrives også *1930'erne*)
i *fyrrene* (skrives også *1940'erne*)
i *halvtredserne* (skrives også *1950'erne*)
i *tresserne* (skrives også *1960'erne*)
i *halvfjerdserne* (skrives også *1970'erne*)
i *firserne* (skrives også *1980'erne*)
i *halvfemserne* (skrives også *1990'erne*)
i *nullerne*

Datoer

Datoer kan siges (og skrives) på mindst to måder, jf.
den 3. januar = *den tredje januar/ den tredje i første*, men også som vi kender fra amerikansk (og svensk) 01032008 OG 03012008!!

	13		33		51		75	
7		25		41	59	62		82
8	16		39	46				88

013

3		21		45	50		71	
	11		30		55	64		87
		26	37	48			72	89

016

4		20		42	52	60	76	
	14		34			67		81
	19	28			57		78	90

014

1		23		43		61		83
	18		31	49		68	70	85
6			32		53		73	

017

2		24		44		66		80
5	12		35		54	69	77	
	17	27	38		58			

015

9		22		40		63		
	10	29	36	47		65	74	84
	15				56		79	86

018

1		21		45		60	71	81
	12	24		48	55		74	
3			34			67		89

001

6		28		44		65		82
	13		30		53		72	85
	20		37	49	56		77	

004

	11		31		50		70	
2		23		42		61	79	87
	19	27			52	64		88

002

	10		32	43		66		83
7		22	36		54		76	
	17	29		47		69		86

005

	15		35		57		73	
4		25		41	59	62		90
5	18		38			68	78	

003

	14		33		51		75	
8		26		40	58	63		80
9	16		39	46				84

006

Lektion 4

En fantastisk dag i Danmark

I dag skulle vi se slottet i Odense, men så går bilen i stå. Nu står vi på en bro. Under mig slår fisk i havet. Vinden bygger en mur med sand på stranden. Jorden sover under solen, luften klar, en traktor på marken. Se, så fint i naturen! Men du blev sur. Har du en sten i din sko? Nej, men det var en dum idé med slottet. Så kommer en professor roende i en jolle med brun mast. Han har ingen slips på, men han har en genial mobiltelefon med kamera. Du skriver sms. Det var smart gjort.

Tiden går, natten kommer, månen lyser gul. Se, så fint i naturen. Nu kommer en mager mekaniker, din tvillingbror, gående. Han bor i Lund. Det har han gjort i snart fem år. Har du en sandwich med? Nej, men en varm tår kaffe kan du få, eller en banan. Vi tror vi kan få gratis råd. Men nej, absolut nej, man kan aldrig få gratis råd! Han blev syrlig, din bror. Nu ligger han under bilen, han ser ingenting, han river sig i håret, han går efter en mejsel. Nu vrider han i bilens motor med en kniv... men så dumt – det var tanken som var tom. Så tog vi en taxi. Det blev dyrt. Men nu ser vi slottet i horisonten.

På en garageport står: Fri parkering på godsets område. Ren ironi. Greven var i balsalen med sin mor. Fattig, men elegant. En butler gav dem billigt vin, vildsvin, saftig melon, ost m.m. Se, så fint med kulturen! De fryser, men ler samtidigt. Ingen kan se katten som springer efter en mus, hunden som tigger under bordet eller lusen som suger blod. Så simpelt lever de.

Om eftermiddagen tog vi en tur i parken. Se en stor kronhjort! Se falken som stiger på himlen! Se våren som bor i anemonen! Men du var sur igen. Ringer du efter en taxi?
Ja, ok.

PLEDGE MØBELPOLISH er en møbelcreme som rengjør, vårdar och skyddar/pleier og beskytter dine møbler. Den passar til alle tråslag/tråsorter – både behandlede og ubehandlede.

Må ikke anvendes på kalkad eller syret ek/eg.

PLEDGE MØBELPOLISH gir dine møbler ny næring og fremhever treets struktur og naturlige skönhet.

BRUKSANVISNING: Skaka/ryst flasken före använding. Hell/hæld **PLEDGE MØBELPOLISH** på en ren, torr klut/trasa. Stryk på möbelen i treets fiberretning – og poler derefter.

OPPBEVARES UTILGJENGELIG FOR BARN.

TÅLER IKKE FROST.

FÖRVARAS OÅTKÖMLIGT FÖR BARN.

AKTAS FÖR FROST.

PLEDGE MØBELPOLISH(D/N) er en møbelcreme(D) som rengjør, vårdar och skyddar(S) / pleier(N) og(D/N) beskytter(D/N) dine(D/N) møbler(S). Den passar(S) til(D/N/ alle(D/N) tråslag(S) / tråsorter(D) – både behandlede og ubehandlede(D/N).

Må ikke(D/N) anvendes(S–D/N) på kalkad(S) eller syret(D/N) ek(S/N) / eg(D).

PLEDGE MØBELPOLISH(D/N) gir(D/N) dine(D/N) møbler(S) ny næring(S) og(D/N) fremhever treets(N) struktur og naturlige(D/N) skönhet(S).

BRUKSANVISNING(N): Skaka(S) / ryst flasken(D/N) före(S) använding(S–N). Hell(N)/hæld(D) **PLEDGE MØBELPOLISH(DN)** på en ren, torr(S) klut(N) / trasa(S). Stryk(N/S) på möbelen(S?) i treets(N) fiberretning – og poler (D/N) derefter(D).

OPPBEVARES UTILGJENGELIG FOR BARN.

TÅLER IKKE FROST. (N)

FÖRVARAS OÅTKÖMLIGT FÖR BARN.

AKTAS FÖR FROST. (S)

Hand out

Substantiver (navneord)

Ord for ting, personer og emner. Der er arveord, f.eks. *ko, sol, arm* osv., men også låneord og fremmedord, eftersom substantiverne er en åben ordklasse, og der hele tiden kommer nye ord til, f.eks. *happyslapping, speeddating, wellness, fodlænkeordning, bluetooth, bjerggrytter, mp3, Ipod.*

Genus (køn)

Ligesom svensk har dansk to genus: intetkøn (neutrum) og fælleskøn (utrum), f.eks. *et bord, en stol*. Andre sprog har flere genus, f.eks. fransk hun- og hankøn, *la femme, le stylo*, og tysk har både intetkøn (*das Haus*), hunkøn (*die Frau*) og hankøn (*der Mann*). Engelsk har jo kun et køn: *The book*.

Distributionen artiklerne *en* og *et* er ofte identisk på da og sv, men ikke nødvendigvis, f.eks. *en krig, en streg, en straf, en mønt, et løg, et måltid, et orgel, et spej, et lokale*. Grundet sproghistorien er der dog ofte sammenfald.

EFTERSTILLET bestemthed, sv og da, usædvanligt, *en mand, manden, et hus, huset*.

DOBBELT bestemthed i sv., ikke i da, f.eks.

sv **den gamle mannen**

dk **den gamle mand_**

Numerus (tal)

Både på dansk og svensk bøjes substantiverne i ental (singularis) og flertal (pluralis). Pluralis ubestemt form kan dannes på tre måder:

1. (e)r *bøger, maskiner* (modsvare sv *saker, stolar, kakor*
(infortissvækkelsen, bemærk e i *byer, træer* samt modsætningen til svensk n-pluralisendelse)
2. -e *stole, dage*
3. ø *sten, år, sko, mus, job.*

Vigtigste afvigelser og bemærkninger:

1. Fremmedord, såsom: et karakteristikum, flere karakteristika, en konto, flere konti (latin).
2. Engelske indlån hotdogs, drinks kan have engelske pluralisform -s.
3. Nogle navneord, der ikke kan tælles, f.eks. *had, mod.*
4. Synkopering, *somre, vintre, onkler.* Udtalehensyn.

I pluralis bestemtform finder vi -ne, f.eks. bordene.

Ved ø-endelse i flertal ubestemt finder vi -ene i bestemt form, f.eks. sten. stenene

Kasus (fald)

På dansk finder vi kun to kasus: Genitiv (ejefald) og nominativ (nævnefald). Førstnævnte udtrykker ejendomsforhold og har s.

Bedstemorens. Nævnefald i andre tilfælde uden endelse. Det betyder, at subjekt, direkte objekt og indirekte objekt, akkusativ og dativ, er identiske.

Subjekt = Manden X	gav	Kurt	bolden
Kurt X	gav	indirekte obj. manden Δ	bolden
Kvinden X	sendte	objekt manden □	til månen
Hun X	er	mandens Genitiv	mor

Køn på dansk og svensk:

Hovedregel: Er et ord fælleskøn / utrum på dansk er det også på svensk

Undtagelser:

- Ord, der ender på -skab (fx venskab, fangenskab) / på -ti (fx dementi, demokrati) og på -ur (fx diktatur, docentur) ender på "et" på dansk
- Ord, som har "et" på dansk og "en" svensk:

• bal	• karneval	• pust
• blik	• kup	• sand
• bur	• kys	• skilt (SE: skylt)
• bureau	• legeme (SE: krop)	• skjold (SE: sköld)
• bæger	• lem	• skrift
• bæst	• lokale	• sogn (SE: socken)
• digt	• løg (SE: lök)	• spejl (SE: spegel)
• firma	• menneske	• suk
• flag (SE: flagga)	• møbel	• syn
• fyr	• måltid	• teater
• gardin	• orgel	• toilet
• glimt (SE: skymt)	• punkt	• vink
• kammer		• vers

- Ord, der ender på -stand (fx forstand, modstand) ender på "en" på dansk
- Ord, som har "en" på dansk og "et" på svensk:

• akkord	• hån	• rus
• arv	• interesse	• stald
• bi	• jubel	• stime
• blok (SE: block)	• kaffe	• straf
• brøk (SE: bråk)	• krig	• streg
• bås	• kval	• sveske (SE: svis- kon)
• dåb (SE: dop)	• larm	• tale
• fejl (SE: fel)	• lyd (SE: ljud)	• te
• fiasko	• løve (SE: lejon)	• trods
• figen	• lås	• trolld
• finger	• mode	• tvivl
• foragt	• mønt	• vin
• fornøft	• pris	• vis
• helgen (SE: hel- gon)	• pære	• vold
	• rosin	

+ dato, ting, cafe

Lektion 5

PRONOMINER

stedord

PRONOMINER STÅR I STEDET FOR ANDRE ORD (STEDORD). PRONOMINER ERSTATTER ORD, VI IKKE GENTAGER - ELLER SPØRGER OM. Substantiviske PRONOMINER ERSTATTER SUBSTANTIVER ELLER PROPIER. Jeg (Thomas), hun (pigen), hvem (Anna), den (bolden), hvad (huset)

ET ADJEKTIVISK PRONOMEN FÅR KØN OG TAL AF SIT SUBSTANTIV, min ven mit hus mine blomster

PERSONLIGE PRONOMINER BØJES I KASUS

Nominativ JEG DU HAN HUN VI I DE

Jeg købte blomster

Akkusativ MIG DIG HAM HENDE OS JER DEM

Jeg købte blomster til hende, sammenlign med substantiver med kun to kasus.

Jeg gav ham bolden

X O Δ □

Jeg tog ham med

X O □

sv./da. Det var inte hon/det var ikke hende

Genitiv HANS HENDES VORES JERES DERES

Nu er det hendes blomster

- 1) Tiltale du/De?
- 2) Brugen af du/man
- 3) Refleksive: Han tog sit tøj, han tog hans tøj, de tog deres tøj (sina kläder)
- 4) I med stort

DER og SOM

Optræder i bisætninger, hvor pronominet viser tilbage til substantivet i hovedsætningen. Er det subjekt i bisætningen er der valgfrihed.

Det var en rig mand, som/der købte min cykel

Ved du hvem det var, som/der stjal cyklen?

X O *

Ved objekt kun som

Har du set den cykel, som jeg købte

Kvinden, som jeg deler kontor med, stjal min cykel

□ X O

Der og det

det som formelt subjekt bruges

ved naturfænomener, f.eks. *det regner, det blæser, det hagler* osv.

ved sanseindtryk, f. eks. *det gør ondt, det er varmt* osv.

ved infinitiv-konstruktioner, f.eks. *det er sjovt at danse, det er hårdt at cykle i modvind, det er kedeligt at tabe i spil* osv.

der som formelt subjekt bruges

ved passiv-konstruktioner, f.eks. *der ses for meget tv, der lånes flest bøger om vinteren, der bliver sagt så meget, der hørtes mærkelige lyde fra værelset ved siden af.*

ved generelle forhold, hvor svensk har det: *der er langt til skolen, der bor snart 6 millioner i Danmark, hvor svensk har det.*

Interrogative

Spørgende stedord: hvem hvilken, hvis osv. de sværeste er:

HVAD

noget ubekendt,

hvad er klokken?

hvad mener du?

hvad skal vi lave?

HVIS

- 1) betingelsesbisætning, jeg kommer kun, hvis du kommer, = om
- 2) genitiv, Hvis er kagen? = vems

HVORNÅR = svensk när, dansk når et temporalt betingende, *Når du kommer, laver jeg mad*

Nogle og nogen

Har du nogen bøger med (any)

har du købt nogle bøger (some)

Prosodiske udtryksmidler

Prosodi er de udtryksmidler, der ledsager enkeltlydene. Det gælder **tryk**, **intonation** og **stød**. Vi kan også regne stavelleslængden, **kvantiteten**, med.

Kvantitet

Sproglydene kan have en kortere og længere varighed, f.eks. hele/Helle, hvile/vilde. Her kan vi se i skriften og høre i artikulationen, at vokalen er kort foran dobbeltkonsonant og lang foran enkeltkonsonant efterfulgt af en vokal.

mase	masse
klase	klasse
sile	silde
hyle	hylde

bus > buse (verbum)

bus > busser (substantiv)

tak > takke

sut > sutten

Intonation

Hvoirdan sproget lydligt, rent musikalsk udtrykkes.

En normal dansk sætning har svagt faldende intonation mod slutningen.

Tryk

Tryk vedrører, hvor meget eller lidt de enkelte stavelser er fremhævet, og artikulatorisk er det en forskel på, hvilket tryk vi lægger på taleorganerne, når vi presser luft ud. På dansk taler vi i reglen om tre grader af tryk: *hovedtryk*, *bitryk* og *svagtryk*

Hovedtryk: ¹ko, ¹vis, ¹dør

Bitryk ²rute, ²bil, ²ind, ²spille

Svagtryk: ³snige, ³tusse

Egentlig kan vi også nævne *emfatisk tryk* (emfase), der osv.

Tryk som betydningsadskillende

¹billigst bil ²ist

¹bombe ¹sikkert ²bombe, sikkert

På dansk og svensk er der traditionelt tryk på første stavelse, det var sådan oprindeligt, germansk som vi ser det i dag på islandsk, men forskellene er indlån og fremmedord.

Indlån: bal ¹let, inspek ²tør, py ¹jamás, ga ¹loscher, apo ¹tek, be ¹tale, be ¹ordre, for ¹lægge, er ¹kende, ge ¹bærde

Svensk og dansk trykforskelle i indlån: umulig, erkende, offentlig, aldeles osv.

Mindre bitryk end opå svensk:

Heste gaber

Hestar gapar

Dette fænomen, denne forskel kan spores tilbage til det, vi betegner som infortissvækkelsen (infortis= ukraftig) som fandt sted i ældre middeldansk ca. 1100-1350,

I løbende tekst, sætninger, får småordene ofte svagtryk (jeg du man osv.
Eksempel fra overhedad blad

Stød

Artikulatorisk har stødet tre faser. Først øgest udåndingspresset kraftigt, og strubemuskulaturen spændes. Herefter aftager ekspirationsstrømmen pludseligt, mens stemmebåndene slår sammen, og endelig genoprettes balanceforholdet.

Stødet er betydningsadskillende

man

hun

mig

møller

dig

tanken

bønner

mon

mand

hund

maj

Møller

dej

tanken

bønder

mund

Stødbasis:

I stavelser med, hoved- eller bitryk, der har lang vokal eller en kort vokal efterfulgt af en stemt konsonant (v, j, r, l, m, n, ng, d), f.eks. i opgaven side 161: Må'l, ha'l, su'l, ad'el, fattigdom', synd', mord'.

13

Birthe og hendes mand er glade for deres hjemmehjælp

(Reduktion: Tryksvage pronominer)

Birthe er femoghalvfjerds (75), og hendes mand Gunner er enogfirs (81). De har nogle problemer med helbredet, men de bor stadig i deres eget hus. De vil helst klare sig selv.

En gang om ugen får de hjælp af en hjemmehjælper. Hun gør rent for dem, og hun vasker deres tøj. Nogle gange laver hun også noget mad til dem.

Når hun er færdig, sidder hun lidt og snakker med dem. Det er hyggeligt, og de er glade for hendes besøg.

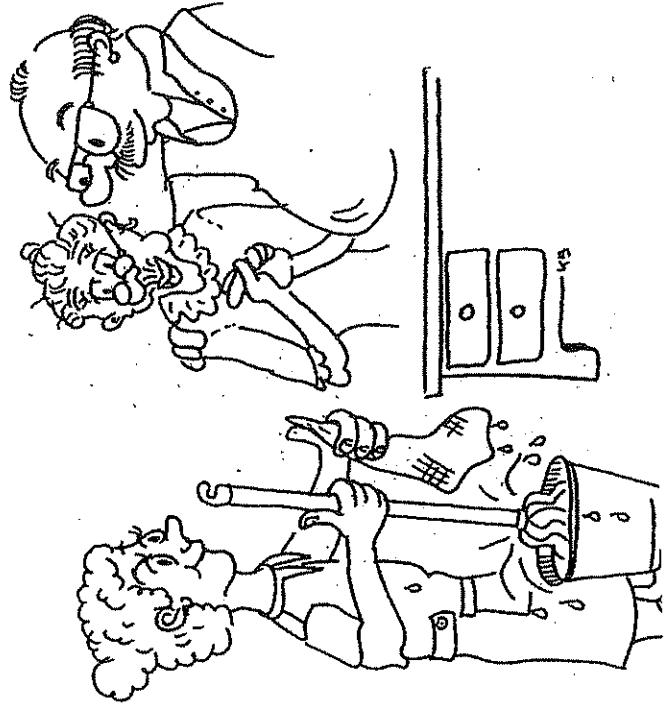
- 'Hvordan går det med jeres børn'? spørger hun.

- 'Vores søn er ude at rejse', siger Birthe.

- 'Og hvad med jeres datter'? spørger hjemmehjælperen.

- 'Vores datter har travlt', siger Birthe. 'Men hun kommer på lørdag'.

Deres datter har meget at lave. Hun har både arbejde og børn. Hun vil gerne hjælpe sine forældre, men hun har ikke så meget tid.

Lektion 6

Verber

Finite

imperativ (bydemåde)

_____ nul-enderne, verbets
stamme: stå, gå, køre, behandle, vælge

præsens (nutid)

_____ (e)r-enderne på imperativ løber, springer, går, står

præteritum (imperfektum) (datid)

-ede: mailede, trillede, gravede

-te: spiste, hvilede, hilste

ø, nul-enderne: gik, stod, lene, drak

} svage

optativ (ønskemåde):

Kun faste forbindelser,
volded form: fanden tage mig

Infinitive

infinitiv: leve, male, e-enderne på imperativ, spise, reflektere, orientere

præsens participium: levende, malende - ende: grædende, stinkende

præteritum participium: levet, malet, te upå et. adjektiviske led

er/var – har/havde

at være (er/var) bruges ved forandring, bevægelse

en lille pige er faldet i søvn (forandring) – den lille flickan har sovnat

bussen er kørt (forandring/bevægelse) – bussen har kørt

Maria er flyttet til Århus (forandring/bevægelse) – Maria har flyttet til Århus

at have (har/havde) bruges ved proces, tilstand, og når der forekommer et objekt i sætningen

den lille pige havde sovet i en halv time (proces) – den lille flickan hade sovet i en halv time

politiet havde flyttet hans bil (forandring MEN 'hans bil' er objekt) – politen hade flyttet hans bil

Supinum på svensk, ikke på dansk

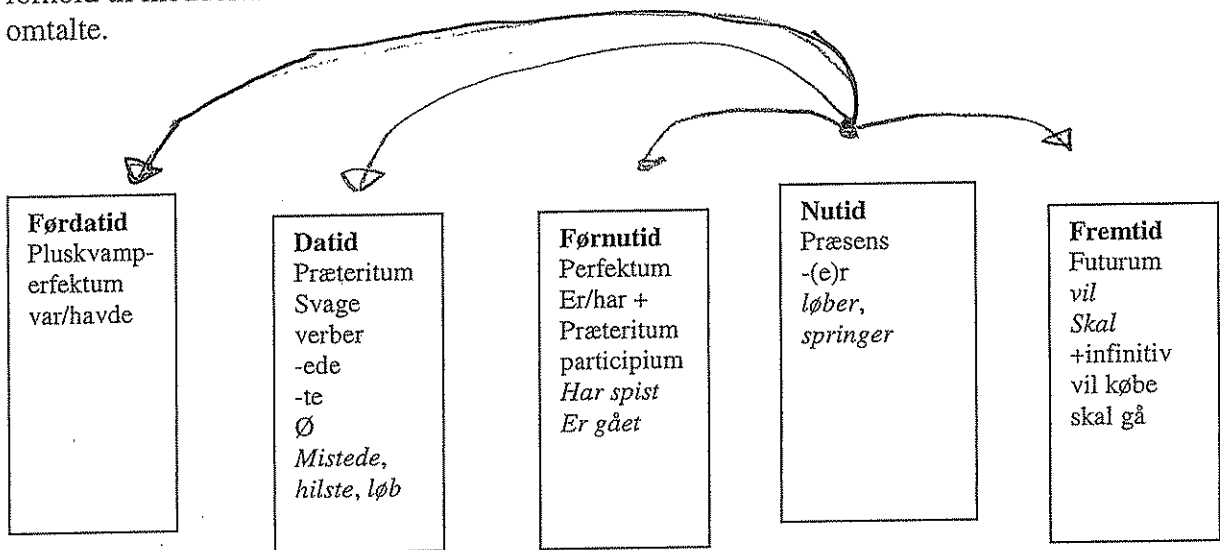
Adjektiv led

• ett avgivet löfte

tempus, supinum

jag har avgivit ett löfte

Tempuskategorien er en måde at angive, hvordan det, verbet beskriver, udspiller sig i forhold til meddelerens faktiske tale- eller skrivesituation. Dvs. det handler om at forankre det omtalte.

De modale hjælpeverber, ville, skulle, måtte, kunne, burde, turde **ville** udtrykker vilje, ønske og bruges i hypotetiske sætninger

- jeg vil helst leje en film. Hvad vil du? (vilje/ønske/fremtid)
- hvad vil du have – kaffe eller te? (vilje/ønske)
- hvad ville du have gjort i min situation (hypotese)

skulle udtrykker fremtid, nødvendighed, pligt/tvang

- hvad skal du lave i morgen? (fremtid)
- du skal lave dine lektier (nødvendighed/pligt) **SVENSK MÅSTE**

måtte udtrykker tilladelse, mild nødvendighed, antagelse

- må jeg låne 100 kr.? Ja, det må du gerne (tilladelse)
- jeg må bede dig om at forlade lokalet (mild nødvendighed)
- de kørte for en time siden, så de må være hjemme nu (antagelse)

kunne udtrykker formåen, være i stand til noget

- kan du komme på lørdag? Nej, det kan jeg ikke
- jeg kan ikke tale spansk

burde udtrykker pligt, nødvendighed

- du burde holde op med at ryge
- hun burde skamme sig med den opførsel

turde udtrykker mod til at gøre noget

- tør du hoppe fra 10-meter vippen? Ja, det tør jeg godt

På dansk er der to måder at udtrykke passiv på:

1) præsens passiv dannes ved tilføjelse af et -s på infinitivformen og præteritum passiv ved tilføjelse -s på den aktive præteritumform.

infinitiv
spise

passiv, præs. passiv, præter.
spises spistes

2) ved indskud af *blive/ blev* + præteritum participiumformen.

infinitiv
spise
dreje
vælge

genitiv, præs. genitiv, præter.
bliver spist blev spist
bliver drejet blev drejet
bliver valgt blev valgt

Spørgsmål til Kunsten at græde i kor

1. Giv en beskrivelse af det miljø, romanen udspiller sig i.
2. Hvordan vil du karakteriserer drengen Allan. Både med hensyn til konkrete detaljer, alder, udseende osv., men også karakteregenskaber sprog med mere. Han er også vores fortæller. Hvordan fremgår det?
3. Faren fylder meget i romanen. Hvad gør ham glad og sur? Hvad er han god til?
4. Hvad hedder Alans bror? Hvor bor han, og hvad laver han?
5. Hvad med moren? Hvor kommer hun fra, og hvad er hendes rolle?
6. Hvordan er livet i skolen?
7. Er romanen sørgelig eller humoristisk? Eller begge dele?
8. Ender romanen lykkeligt? Hvorfor? Hvorfor ikke?
9. Er romanen realistisk?

Lektion 7 + 8

De 25 bedste danske film ifølge Filmkritikeren Bo Green Jensen

Film	Instruktør	År
<i>Vredens dag</i>	Carl Th. Dreyer	1943
<i>Otte akkorder</i>	Johan Jacobsen	1944
<i>Ditte Menneskebarn</i>	Astrid og Bjarne Henning-Jensen	1946
<i>John og Irene</i>	Asbjørn Andersen	1949
<i>Café Paradis</i>	Bodil Ipsen og Lau Lauritzen junior	1950
<i>Mød mig på Cassiopeia</i>	Torben Anton Svendsen	1951
<i>Poeten og Lillemor</i>	Erik Balling	1959
<i>Sult</i>	Henning Carlsen	1966
<i>Der var engang en krig</i>	Palle Kjærulff-Schmidt	
<i>Midt i en jazztid</i>	Knud Leif Thomsen	1969
<i>Strømer</i>	Anders Refn	1976
<i>Honning måne</i>	Bille August	1978
<i>Johnny Larsen</i>	Morten Arnfred	1979
<i>Kundskabens træ</i>	Nils Malmros	1981
<i>Koks i kulissen</i>	Christian Braad Thomsen	1983
<i>Babettes gæstebud</i>	Gabriel Axel	1987
<i>De frigjorte</i>	Erik Clausen	1993
<i>Breaking the Waves</i>	Lars von Trier	1996
<i>Festen</i>	Thomas Vinterberg	1998
<i>Bleeder</i>	Nicolas Winding Refn	1999
<i>Den eneste ene</i>	Susanne Bier	
<i>Mifunes sidste sang</i>	Søren Kragh-Jacobsen	
<i>Bænken</i>	Per Fly	2000
<i>Italiensk for begyndere</i>	Lone Scherfig	
<i>En kærlighedshistorie</i>	Ole Christian Madsen	2001

Lektion 9

Hand out

Adjektiver (tillægsord)

Lægger sig til et navneord og underordnes substantivet. Tillægsordene betegner en egenskab eller kvalitet, som kan være abstrakt eller konkret, f.eks. *langsom, hed, dum, tynd*.

Genus (køn)

Intetkøn (neutrum): -t *Et stort barn*

Fælleskøn (utrum): Ø *En stor bil*

De vigtigste undtagelser fra -t-endelsen:

1) Ordet ender på -isk, f.eks. et kategorisk udsagn, *et erotisk blad, et lyrisk digt*.
Nationalbetegnelser ved sk, *et fransk kys, et dansk digt*

2) Ordet ender på blødt e : *ringe, et ringe møde, et lille barn* (sammenlign med *et stort barn*).
Gælder ikke ved fuldvokal, f.eks. *et gråt stakit*

3) Flere adjektiver der ender på -d, f.eks: en glad pige, et glad barn. Gælder ikke alle adjektiver med -d-endelsen, jævnfør: *blødt, rødt*, hvor d'et er stumt.

Bestemt form

e-endelse, både utrum og neutrum den glade pige, det glade barn. NB, bemærk med svensk, der har dobbelt bestemthed samt kønsforskell: *Den gamle mannen, den glada flickan*. Her kender vi den sproghistoriske forskel, infortissvækkelsen.

Pluralis

I flertal finder vi -e-endelsen både i utrum og neutrum, f.eks. *de glade børn, de glade mænd*. Bemærk omformuleringer af udtalehensyn, *en gammel mand, den gamle mand*. Bemærk også, at dansk aldrig har dobbeltkonsonant i udlyd, i slutningen af ordet, som vi finder på svensk, f.eks. *en smuk kvinde, de smukke kvinder*. Den ekstra konsonant dukker op ved bøjning!!

Gradbøjning.

1. grad. (positiv): stærk(t) kortform
2. grad. (komparativ): stærkere endelsen -(e)re
3. grad (superlativ): stærkest. endelsen - (e)st

Bemærkninger og undtagelser

1. Ord, der slutter på ig, lig, har kun -st i endelsen: *morsom, yndig*.

2. Nogle adjektiver får omlyd - altså de skifter vokal ved gradbøjning, f.eks. *stor, større, størst*.

3. Visse adjektiver har forskellig ordstammen 1, 2 og 3 grad, f.eks.

god - bedre - bedst (sammenlign med svensk)

gammel - ældre - ældst

mange - flere - flest

4. Nogle (lange) adjektiver kan kun gradbøjes ved anvendelse af hjælpeordene 'mere', 'mest', f.eks.

dyrisk - mere dyrisk - mest dyrisk

kantet - mere kantet - mest kantet

Substantiverede adjektiver, forskellige endelser på svensk og dansk, som ofte skyldes forskellige indlån fra tysk, f.eks. *vildskab, vildhet, klogskab, klokhed*.

Øvelse:

Indsæt den korrekte form af adjektivet.

1. Vil du have en (kold) _____ øl?
2. Der lød et (høj) _____ brag, da det (stor) _____ træ væltede.
3. Vi har haft et (kraftig) _____ snevejr.
4. Der var et (stor) _____ (tysk) _____ rejseselskab med toget.
5. Skriv din (aktuel) _____ adresse på det (grøn) _____ skema!
6. Den (ung) _____ fyr derhenne er ikke medarbejder i firmaet.
7. Dine (eventuel) _____ kommentarer kan du sende mig en af de (nærmest) _____ dage.
8. Dette er et (kulturpolitisk) _____ spørgsmål.
9. Det (smuk) _____ par skal giftes i en (dansk) _____ kirke.
10. Det var da et (kort) _____ indæg
11. Han har købt et (blå) _____ hårbånd
12. Hun har købt et (lille) _____ klaver

Lektion 10

Af samme forfatter

Min mor siger · ROMAN, 2012

Stine Pilgaard

Æ
LEJLIGHEDS-
SANGE

ROMAN

2015

Samleren

LEJLIGHEDSSANGE
© Stine Pilgaard
og Samleren/ROSINANTE & CO, København 2015
1. udgave, 1. oplag, 2015
Omslag: Leo Scherfig
Sat med Garamond hos Christensen Grafisk
og trykt hos Livonia Print, Riga
ISBN 978-87-638-3546-6
Printed in Latvia 2015

Enhver kopiering fra denne bog må kun ske efter reglerne i lov
om ophavsret af 14. juni 1995 med senere ændringer.

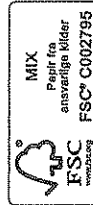
www.stinepilgaard.dk

Forfatteren takker for støtte fra Statens Kunstfond.

STATENS KUNSTFOND

Og i det syngende ord, når verset husker at det engang var sang,
kan man atter opdage at alting virkelig er til
skønt det hele forandrer sig langsomt. Vinden blæser
og verden brænder stille og roligt; æske bliver til aske
nat til net; det er det vi breder ud imellem os
og i det kan man fange absurde og grotesk skønne ting:
partiturer for lydløs musik, bøget uden bogstaver –
så rigt er sproget stadigvæk
at det overstiger de vildeste fantasier
og dumper ned på den anden side
og fortsætter.

Til dd

Samleren er et forlag i ROSINANTE & CO
Købmagergade 62, 3. | Postboks 2252 | DK-1019 København K
rosinante-co.dk

Det stof alting er gjort af, Martin Larsen

Vandbæren

21. januar – 18. februar

En nøgle drejes rundt, og nye døre åbner sig. Du vil møde vigtige personer med forstand på fremtiden. Nogle drikker kaffe og stiller de rette spørgsmål, mens andre bare ved, hvad der vil ske. Et liv uden fester er som en landevej uden kroer, og der er ingen grund til at tage flaget ned, hvis man har fødselsdag mange gange om året.

Jeg sidder og rimer i natten. Sidste år var der fællesspisning i baggården, og fordi jeg ikke kan lave mad, skrev jeg en sang. Vi sang, så træerne blafrede, fuglene forstummede, og verden skælvede. Ekstranummer, råbte naboerne, de klappe og hujede, og sådan kantede jeg mig ind i deres liv. De kom listende efter mig på trappen eller ventede på mig i vaskekælderen. De fortalte om runde fødselsdage, kusiners konfirmationer, bryllupper i vennekredsen. Jeg inviterede dem ind, skrev notater og talte stavelser. Versene hoppede og dansede og blev til flere besøg, der afløste hinanden. Min sofa blev en skriftestol for kommende brudgomme og skyldbetyngede sønner. Ældre damer ringede på døren med favnen fuld af foroalboom og hjemmebagte småkager. Jeg bed i min kuglepen, tændte en cigaret, hylkede hverdagen og fejrede almindelighederne. Det var vers, der fortalte om ferier og kæledyr, dårlige vaner og særlige talenter. Jeg var lydkulissen til mærkedagene, jeg opsummerede liv, der kunne synges. Folk skålede halvvejs i sangen, de løftede glassene og stoppede op midt i bevægelsen. De opdagede, at årstiderne skifter, at børn bliver voksne, at de selv blev ældre. De sang døden væk, lovpriste deres tilværelser på stringente rim, og de følte en taknemmelighed, så længe

de sang. Rygtet bredte sig mellem lejlighederne, og lige så stille blev jeg et firma. Jeg solgte de ord, mine naboer ledte efter, jeg skrev sange med lynets hast om minder, jeg aldrig havde været med i. Jeg opridsede smukke egenskaber og livsforløb, formidlede kærlighed på kryds og tværs af generationer, og langsomt blev jeg et talerør for alle de ord, der ikke blev sagt. Mine vers spandt en lille rød tråd i folks liv og skabte den sammenhæng, de ledte efter. De kunne se hinanden i øjnene og sige, at intet kunne have været anderledes, at der var en mening med det hele, selv om alting kunne have været anderledes, og ingen mening fandtes.

115

*

Vi drejede nøglen forsigtigt rundt og åbnede døren til vores nye lejlighed. Der var noget uhyggeligt ved en bolig uden møbler. Udenfor fløj træernes blade rundt i vinden. Du bankede lidt på en mur, som om bygningen kunne falde sammen omkring os når som helst. Hamids Superpizza, stod der på et skilt med store bogstaver på den anden side af vejen, udenfor stod en midaldrende mand med kokkehue på hovedet og stirrede ned ad gaden. Da det bankede på døren, så vi panikslagne på hinanden. Kom ind, sagde jeg, og min stemme lød mærkelig. Bestyrelsesformanden sagde velkommen til andelsforeningen, jeg hedder Mic. Hun talte om vaskekælderen og et loftsrum og spurgte, om vi havde spørgsmål. Vi smilede og nikkede og rystede på hovedet. Da hun var gået, så vi ikke på hinanden,

117

stirrede bare ind i hver vores hvide væg. Jeg tror, at vi begge to ventede på, at hun ville banke på igen og le højt, mens hun klappede os på håret. Nå, unger, der troede I nok lige, at den gik, ville hun sige, det her er I vist ikke gamle nok til, og hun ville tage nøglerne igen og give os en brochure om kollegieværelser i området. Minutterne gik, hun kom ikke tilbage, og vi blev ikke opdaget. Det var samme fornemmelse, som jeg stadig kan få, når jeg ser en film, der er uegnet for børn, og føler en hemmelig glæde, inden det går op for mig, at forbuddet ikke længere gælder mig. Vi satte os i hver sin ende af vindueskarmen og så på hinanden. Tror du, at man må ryge, hviskede du. Jeg trak på skuldrene.

Der var julehygge i andelsforeningen, tre uger efter vi var flyttet ind. Mic åbnede døren iført nissehue. Du så fuld-stændig vantrø på hende. Ned fra loftet i entreen hang en stor nisse, der begyndte at vinke, da vi trådte indenfor. Hun pegede hen i hjørnet, hvor der lå en bunke nissehuer og noget julemandstøj. I kan tage udklædning derovre, sagde hun. Nej, sagde du højt og klart, paralyseret af nissen, der heller ikke tog øjnene fra dig. Jeg så på et lille bjerg af æbleskiver, der stod stablet på et fad inde i stuen. Mic sagde, at hun havde glædet sig sådan til at samle opgangen. Hugo dukkede op fra sit værelse. Jeg smilede til ham og begyndte at rode lidt i bunken. Et gigantisk gevir med bjælder og glitrende snefnug fangede mit blik. Jeg satte det langsomt på hovedet og fandt en rød plasticnæse. Du så på mig uden at bevæge en muskel i dit ansigt. Vi gik

ind i stuen, og lidt efter indfandt de andre fra opgangen sig i små grupper. Mie havde travlt med at lave gløgg, vinduerne duggede, og hun tog nissehuen af. Kom ind, råbte hun ude fra køkkenet, når det ringede på. Ingen blev introduceret til bunken af nissetøj, det var, som om hun havde glemt det. Det raslede i bjælderne, hver gang jeg bevægede mit hoved. Naboerne lod, som om jeg ikke var klædt ud som Rudolf, mens de præsenterede sig og fortalte, hvilken lejlighed de boede i. Vi hedder Louise og Lasse, sagde en ung kvinde og så på den røde plasticnæse midt i mit ansigt. Da Thomas og Lisa kom og gav hånd, stirrede deres tre børn på mig. Der blev stille i stuen. Det er barnligt at klæde sig ud som Rudolf, når det ikke er fastelavn, sagde Thor og pegede på mit gevir. Jeg nikkede.

Hvad sagde den ene spåmand til den anden, siger jeg. Der er personalefest på ugebladet, og jeg sidder ved siden af Sandsiger-John. Du har det godt, hvordan har jeg det, siger jeg og ser på ham. John har en brevkasse, der hedder John ser alt, hvor folk kan skrive ind og stille spørgsmål om fremtiden eller finde ting, der er blevet væk. Hans læserskare er lille og fanatisk, men trofast. Den har du regnet godt ud, siger jeg og ler, mens jeg skubber til ham med albuen. Sandsiger-John ser dødeligt fornærmet ud og siger, at der altså er nogle på bladet, der tager deres arbejde alvorligt. Jeg tænder en cigaret. Det er virkelig hårdt at have et job, andre mennesker opfatter som en gimmick, siger han. Ved du, hvor min kæreste har lagt sine nøgler, spørger jeg, og hvordan står det til med næste uges lottotal. Sandsiger-John siger, at hans evner sløves, når det drejer sig om folk, han kender, at personlige følelser kan ødelægge magien. Det er svært at finde på noget at sige til en, der ser alt, siger jeg og bunder mit gajolshot, du er ligesom hele tiden et skridt foran. Sandsiger-John siger, at jeg skal passe mine stjerner, og tænder en cigar.

Jeg kan mærke, at jeg er ved at blive fuld. Grænserne mellem mennesker opløses, og jeg oplever mine kolleger som et stort organisk hele. Overalt ser jeg potentielle venner, jeg bliver rørt og mærker verdens kærlighed dryppe ned i mit snapseglas. Jeg går hen til redaktøren og omfavner ham. Jeg har altid godt kunnet lide dig, siger jeg, du har integritet. Måske har vi ikke så mange fælles værdier, men vi inspirerer hinanden, siger jeg. Redaktøren retter lidt på sit slips. Han taler om ugebladets målgruppe og siger, at det er vigtigt, at horoskopet passer på alle. Man kan opfatte stjernetegn på linie med psykiatriske diagnoser, siger jeg, hvis man virkelig er opsat på det, skal man nok finde noget, der passer med ens selvbillede. Sekretæren rækker mig et glas vand. Jeg elsker dine korte kjoler, siger jeg til hende, dine ben er guddommelige. Jeg er usikker på, om hun forstår, hvad jeg mener, og føler, at jeg bør udbyde. Velformede, siger jeg, elegante, de har et ganske særligt schwung. Jeg gestikulerer i luften, og hun hælder mere vand i mit glas. Sandsiger-John sætter Abba på jukeboksen. Jeg ved, at jeg altid bør ringe efter en taxa, når jeg begynder at føle mig sexet på et dansegulv. Jeg tænker, at min rytmesans egentlig er udmærket, at jeg ikke er så umusikalsk, som folk siger, Agnetha synger Dancing Queen, og alt er for sent. Min sjæl svinger sig rundt på polestrangen, den er løs på tråden, tilgængelig for enhver, og mit hjerte er en svingdør, hvor alle er velkomne. Sandsiger-John snurrer mig rundt og rundt. Måske er vi soul mates, hvisker jeg ind i hans øre. Jeg føler mig lykkelig, og verden er det smukkeste sted, jeg kender. Du

vil finde din rette hylde, men dine dage på ugebladet er talte, råber Sandsiger-John i munden på Abba. Skål på fremtiden, siger jeg og løfter mit glas.

stenene og samler de sidste skillinger op, mens jeg smiler og nejjer, og vinduerne lukkes i et efter et, og tavsheden rammer mig som en skam.

Sang om vandfald

Klokken er toogtyve otteogtredive, og jeg har allerede sagt for meget. Det er en lede, jeg føler ved mine egne ord, det er en barriere, jeg mangler, og jeg taler og taler. I toiletet, venteværelser, ved busstoppesteder, jeg taler som et vandfald til fremmede mennesker, oversvømmer dem med mine ord. Jeg fortæller min livshistorie i fireogtyve kapitler, jeg kvæler folk med mit stemmebånd, og ordene bruser rundt i mit blod. Jeg sidder til personalefesten med lilla tænder og siger, dengang jeg mistede min mødom, og hvorfor har jeg ingen hofter, og jeg betror mig til folk, glemmer, at I ikke er mig selv. Og med et er jeg lettet, mit åndedrag bliver tungere, talen gør mig tryk. Hvor vinker du rar, siger jeg, gid, du var min storebror, så skulle vi altid drikke kaffe og spille ludo. Skal vi ikke være venner for livet, siger jeg og tror, at man kan aftale sådan noget, ligesom dengang i skolegården. Jeg forestiller mig relationer, jeg drømmer om samhørighed, og I nikker forskrækket, og pludselig forsvinder I med alle mine ord. Jeg står alene tilbage, og jeg ønsker mig bare et enkelt tabuemne, længes efter en lille hængning. Jeg optræder med mine ord, de er en levevej, jeg vandrer på, et enmandsorkester, en lirekasse, der hviner og skriger, og jeg går rundt fra baggård til baggård, mens folk kaster mønter ud ad vinduerne. Jeg bøjer mig ned mellem bro-

hun til sit barnebarn, der lavede den om til et kollektiv. Iben er min øjsten, sagde mormor, da hun præsenterede sig til andelsforeningens julearrangement, og Ruth er min søster. Det lyder sgu ulækkert, sagde Elizabeth. Mormor snærede munden sammen. Da hun havde drukket tre glas gløgg, lænede hun sig hen mod mig. Ruth er min veninde, hviskede mormor og hævede sine øjenbryn. Jeg siger, at jeg skal bruge nogle anekdoter, og vi aftaler at mødes, næste gang mormor er henne i seniorklubben. Ruth skodder sin cigaret i gabet på fisken og siger, at det skal være en enkel sang. Den skal være ligesom Forårsdag med Anne Linnet, siger hun, smuk, men ikke for meget. Jeg siger, at det er en god melodi. Du kan sikkert forestille dig, hvordan mormor var, da hun var ung, siger Ruth og ser på mig. Smuk og alt for meget, siger jeg. Ruth nikker og tænder en ny cigaret.

Jeg kan tit høre mormors stemme gennem mit åbne køkkenvindue, når hun giver gode råd til sit barnebarn. Samtalerne kopierer sig selv, de er små lukkede kredsløb, som følger en sætlig komposition. De drømme fører jo ingen vegne hen, siger mormor til Iben, når hun sidder i baggården og spiller violin, du kan blive skolelærer ligesom Lotte, du kan synge for børnene, børn elsker musik. Bare fordi du blev tvunget til at tilbringe din ungdom blandt køer, kan Iben jo godt blive musiker, siger Ruth. Kære Gud, siger mormor, hvorfor er jeg omgivet af dagdrømere. Hun peger på Iben med en dirrende finger. Du får en tung gang på jorden, siger mormor. Der er ingen, der har ringet dig op, siger Iben og tager sin violin. Mormor

Ruth venter på mig, da jeg kommer hjem fra Føtex næste formiddag. Hun sidder på sin grønne rollator i forhaven og ryger en cigaret, mens hun svinger med benene. I kurven har hun placeret et askebæger, der forestiller en fisk med åben mund. Ruth har et meget lidenskabeligt forhold til sin rollator og er altid bange for, at kommunen vil tage den tilbage. Når hun taler om kommunen, lyder det som en særligt ond person med guddommelige kræfter. Ruth så engang et tv-indslag om en ældre kvinde, der var blevet frataget sin rollator, fordi kommunen havde opdaget, at hun godt kunne undvære den. Når Ruth bevæger sig i det offentlige rum, halter hun voldsomt og klamrer sig til sin rollator, som om det var en redningsflåde og hendes eneste mulighed for at holde sig oprejst i verden. Jeg kan forstå, at du er rimsmed, siger Ruth. Jeg nikker og stiller min taske på jorden. Ruth fortæller, at mormor fylder to ogfirs, og at hun gerne vil have skrevet en sang. Mormor synes, at hun er blevet så gammel, at hvert år skal fejres med manér, siger Ruth. Hele opgangen kalder mormor for mormor, selv om hun kun er i familie med Iben. Da mormors far døde, solgte hun hans gård og købte hele stueetagen. Lejligheden ved siden af hende og Ruths forældre

ser grædefærdig ud, når døren ind til kollektivet smækker. Hvis bare jeg kunne vare min mund, siger hun og ser på Ruth. Fra sin taske fisker mormor en pose dronningemandler op og spiser dem hurtigt efter hinanden, som om det var nervepiller. Ruth kan ikke stå for mormor, når hun får en selvindsigt. Måske kunne du bare en gang imellem lade være med at sige, hvad du mener, siger Ruth nogle gange forsigtigt. Mormor nikker og øver sig, men det falder hende ikke naturligt. Må man have lov at være her, siger mormor, og hvis ikke en mormor skal give gode råd, hvem skal så. Ruth løfter sit ene mørkegrå øjenbryn. Sidste år fandt mormor en ny subtil måde at blande sig på uden at blande sig rigtigt. En dag kom hun triumferende gående ind i baggården med en langhåret siamesekat i snor. Her ser I Daisy, sagde mormor, som om hun var sprechthallmeister i et cirkus og skulle præsentere et nyt nummer. Det var en fed, rød hankat, der nådigt lod sig forkæle, men ellers ikke gjorde meget væsen af sig. Daisy, sagde mormor og så på katten, tror du ikke snart, at Iben skulle få sig en uddannelse. Iben nippede et par blomsterhoveder af en plante fra urtepotten. Musik er en hobby, ikke et rigtigt arbejde, sagde mormor henvendt til Daisy, der spandt, mens hun strøg den over pelsen.

En familie er ligesom nytårsaften, siger min mor og sætter farten op, den bliver aldrig helt, som man havde håbet. Vi er på vej til min mosters sølvbryllup. Min søster og jeg sidder på bagsædet og ser ud ad hver sit vindue. Kan I ikke synge mor-sangen, siger min mor og ser på os. Når vi legede Spice Girls som børn, var min søster Emma, og jeg var Geri. Mama I love you, skingrede vi og dansede på gulvet, mens ghettoblasteren spillede i baggrunden. Min mor klappede og råbte ekstranummer. Min søster havde lyst hår og blå øjne og var den smukkeste, jeg kendte. Mit hår var mørkt, og min iris en ubestemmelig kloakfarvet samling af pletter. Du har garanteret en anden far, sagde jeg til min søster en aften, vi stod og børstede tænder. Nej, far er min far, sagde hun og så bange ud. Ved sit skrivebord inde i stuen så min far og var ved at udvikle et softwareprogram, mens han talte i telefon med en kunde. Hans stemme lød høflig. Kan I ikke dele mig, spurgte han og holdt røret lidt væk. Du ligner faktisk en af mors kolleger, hviskede jeg til min søster, I har fuldstændigt samme ansigt. Min søster stirrede ind i spejlet over vasken. Han var helt vildt grim, hviskede jeg. Min far ringede til min mor, og hans stemme lød træt. Hun kom cyklende et kvarter senere. Vi

CHRISTER HERMANSSON

36. febr. 1994

Danmark

I MIDDELALDEREN var Danmark i mange henseender den førende stat i Norden. Her var smukke kvinder, godt øl og Tivoli i København. I dag er det et nordeuropæisk kongerige, og mange ikke-dansker mener der bor fem millioner danskere for meget i Danmark. Andre påstår at de fleste jyske lufthavne ligger i Danmark. Men der er også dem der imponeres af at der findes fire salamanderarter i Danmark, hvoraf Bjergsalamanderen og Højholtsalamanderen er yderst sjældne. Forbindelsen mellem den danske og de nordiske naboers folklore er især tydelig hvad angår teaterforestillinger og hurtigtog. Den danske ældrepolitik har i den senere tid undergået væsentlige metamorfoser. I 1989 udkom der i Danmark 48 dagblade i et samlet oplag på 1,9 mill. eks. på hverdage og 1,5 på søndage. Store kvantiteter stenkul importeres stadig. Danmark har derfor et varmtempereret klima med maritim karakter. På Bornholm findes hverken muldvarper eller elefanter. De fleste danskere bor i byer eller andre tætbyggede områder, men der findes også danskere der stadig bor hjemme hos deres forældre eller i kolde lejligheder. Havekunsten introduceredes i Danmark af munke med hovedvægten på krydder- og køkkenhaver. Det er således ikke mærkeligt at det danske flyvevåben indtil for få år siden bestod af 52 F-16-jagere, 43 F-35-jagere, 36 raketter samt 6900 mand, hvoraf 700 værnepligtige kunne læse og skrive uden besvær.

Natur: Danmark ligger over havet, næst på forskellige øer.

Klima: Sommertemperaturen får et mere kontinentalt præg mod øst.

Planteliv: Ja.

Dyreliv: Den sidste ulv blev skudt i 1813. Derefter er man holdt op med at tælle.

Befolkning: Tilstrækkelig.

Uddannelse: Der er ikke skolepligt i Danmark.

Erhvervsliv: Carlsberg og Tuborg.

Landbrug: Landbrugsarealet anvendes til planteavl (1/3) og fodbold (2/3).

Statsform og politik: I 1905 dannedes det radikale venstre.

Litteratur: Den mest læste og beundrede skildring af Danmark er skrevet af den legendariske kosmopolit Leon Kanning (1963-1987). I sine memoarer, *Vårldserövringar* (Stockholm 1985) skildrer han sin Danmarksrejse 1972-84 således: "Jeg var i Gedser. Jeg var i Stege. Jeg var i Nordborg. Jeg blev en dag i Ålborg. Jeg var i Grenå. Jeg var i Esbjerg. Jeg var i Vejle. Jeg blev to dage i Glostrup. Jeg var i Hundested. Jeg var i Ikast. Jeg var i Randers. Jeg blev tre dage i Hvide Sande. Jeg var i Svendborg. Jeg var i Ribe. Jeg var i København. Jeg blev fire dage i Nibe. Jeg var i Bramming. Jeg var i Store Heddinge. Jeg var i Odder. Jeg blev fem dage i Skagen. Jeg var i Hobro. Jeg var i Skive. Jeg var i Struer. Jeg blev seks dage i Varde. Jeg var i Silkeborg. Jeg var i Fåborg. Jeg var i Kalundborg. Jeg blev syv dage i Slagelse, men det føltes hele tiden som om jeg var i Vejen. Derfor tog jeg i stedet til Sierra Leone."

DAN TURÉLL

Stockholm City Blues

Der er mærkelige skygger over Stockholm
Østlandsagtige skygger
øjnene på gaderne i Stockholm er bortvendte
de sér ikke direkte på dig
de sér ikke på nogen
der er meget få smil og stort underskud i underfundighed
flirte-procenten i Stockholm er meget lav
der er disse mærkelige Østlands-skygger
de keder sig sådan i Stockholm
de er så pæne og trevlige men de keder sig
de keder sig i fløjlsstolene i Berns Salonger
de keder sig i lange køer i Systembolaget
de keder sig i store flotte huse
og med talløse historiske slotte og herregårde
de keder sig med Bellmans og Strindbergs og Carl Larssons genfærd
under: Lipton- Ramlösa- og Pan-Am-neonskiltene
de keder sig som allt flera går til Skomann i Hamngatan
som de lesbiske befrielsesfronter Palaestina-komiteerne
Frit Cuba og Tongil-familien paradere på Sergelstorg
de keder sig

de unge mænd er enten beslipsede forvestede filtercigarettede

Herremoderåds-playboys

eller små forslutne punk-pupper af teenyboppe læderjacker
de unge piger er enten koldt sexy stewardesse-typer fra farve-

annoncer

eller fedt dejgangsigs-landbrød med rosiner
og de keder sig

alle sammen

Sverige er voksmannequinen i Skandinavien Stormagasin
når svenskerne går på gaden sér de ud som om de er bange for
at træde for hårdt på asfalten

de har smukke møbler og kører ikke over for rødt
deres vinhandlere reklamerer kun for den alkoholfri
deres cigaretter advarer mod sig selv på alle sider af pakken
de har kronenedskrivning og momsforhøjelse og stigende
priser på fødevarer

og de keder sig
de tolv-årige og de tres-årige drikker sig ravende fulde i

mellanöl

og vakler rundt mellem lykkehjul og jackpots i Gröna Lund
studenterne løber i Gamla Stan med blomster i hattene

og taler forsigtigt sammen om anarkismen

af ren og skær angst eller måske blufærdighed

de voksne tager sprittruten til Finland och äter och dryckar
kyckling med varm korv och mjuk glass

Härre min Gud, vad den månen lyser

når de kommer hjem

En 27-årig kvinde blev voldtaget i nat

ifølge Expressens forside

jeg vil vædde på hun kedede sig imens

svensk voldtægt med smörgås och ursäkta

skal man tro boghandlervinduene læser de Janov om primal-
skriket

men der er ikke mange primalskrig i Stockholm

et par teenagers punkterede en parkeret politibil i nat

vi så det

strisserne tog en tredje med sig

i nogle øjeblikke kedede ingen sig

så forsvandt de igen

alting var atter stängt og reglementeret

Storby Blues
1977

bogstaverne gik ikke ud af lovbøgerne denne gang heller
biograferne blev stående med deres tilbud om Nazi-ludder-film
konditorierne blev stående
der er så mange kager i Stockholm
de spiser for mange kager
de keder sig og så spiser de kager

Overalt i Stockholm ser man turistforeningens slogan
'Sverige är fantastiskt'
og vel er Stockholm ikke Sverige
men Stockholm er også fantastisk:
Stockholm er en studie i isafkølet kedsomhed -

BENNY ANDERSEN

Længsel efter Sverige

Her står jeg og stirrer mod Sveriges kyst
og længes mod højere bjerge.
Mit hjerte tripper og basker af lyst
til at ta med den første færge
og glemme alt det onde
i lyse birkelunde
hvor unge piger ler ...
men jeg må blive her
for ellers blir jeg søsyg.

Det er som at se det forjættede land
der flyder med fuldfede priser,
hvor tiden næppe har mistet sin tand
og hvor folk synger Bellman-viser
med tyttebær i munde
i lyse birkelunde
mens jeg må blive her
som bolværkspassager
for ellers blir jeg søsyg.

Jeg står i et lille neurotisk land
beboet af smilende gale.
De svenske kan meget som vi ikke kan
og de holder sig tappert neutrale
og er så kernesunde
i lyse birkelunde
og sprudler af idé'r
mens jeg må visne her
for ellers blir jeg søsyg.

Min aske skal sendes til Sveriges land
og spredes for samtlige vinde
så jeg blir båret fra strand til strand
ja, måske vil jeg endelig finde
et sted hvor jeg kan bunde
i lyse birkelunde ...
men indtil dette sker
må jeg vel leve her
for ellers blir jeg søsyg.

Svantes viser 1977

Beijing. Andersen

"Chagall & Skorpiondans" 1991

SKABSSVENSKERE

Er der noget så dansk som en kartoffel?
Kartofflen stammer fra Sydamerika

Er der noget så dansk som selve Dannebrog?
Det faldt fra himlen ned engang i Estland
og minder om det schweiziske flag.

Klinger noget mere ægte dansk
end musikken til syngestykket Elverhøj?
Komponeret af en tysker med flittig brug
af svenske folkemelodier.

Pas på
nu bliver det svært:
Findes der nogen mere danske end danskerne?
Efterkommere af Danerne
en folkestamme i Sverige
invaderede vort land en gang i 300-tallet
mens de oprindelige danskere
Herulerne
de ædle og tapre
men talmæssigt underlegne Heruler
blev fordrevet af de grumme svenske Daner
måtte flakke hjemløse om i datidens Europa
i flere hundrede år til det omsider
lykkedes nogle få tusinde af disse urdanskere
at nå op til Sverige og bosætte sig der
under den tvivlsomme betegnelse *svenskere*

I får spørgsmålet endnu en gang
og tænk jer grundigt om før I svarer:
Findes der nogen mere danske end danskerne?

Det korrekte svar er:

Ja!

Svenskerne!

De er de autentiske og egentlige danskere
Som jøderne i ørkenen drages de bestandig
mod det forjættede land
der flyder med øl og bacon
men i syttenhundrede år har været okkuperet
Af hvem?
Af svenskerel
Af os!

Ikke så sært at Skåne
kræver Danmark tilbage
ikke så sært at mange af os kryptosvenskere
har svært ved at tale ordentlig dansk
snavper endelser af
sluger konsonanter
kløjs i syntaksen
så det hele lyder som rødgrød med fløde
ikke så sært at vi knap forstår hinanden
ikke så sært at den hyppigste gløse er »Hiva?«
Det er jo slet ikke vores sprog
Vi er jo slet ikke os
Vi er en hoben skide svenske fremmedarbejdere
som har kørt dette yndige land i sænk
vi sku' ta og skrubbe hjem hvor vi kommer fra
hjem til Sverige
Din sol, din himmel, dina ängder gröna
hvor vi endelig kunne vedgå vor sande identitet
bekende kulør

Lille oversættelses- og repetitionsopgave

Lav en oversættelse af de tre novelleudrag og tag stilling til forskellene mellem dansk og svensk med hensyn til grammatik ordstof, semantik, sproghistorie og udtale

Han lagde sin mappe på konferencebordet, trak en notesbog frem og lagde den ved siden af mappen. Ude på toilettet havde han barberet sig, maskinen havde han i mappen.

Anders Bodelsen, *Succes* 1966

Der er fundet et lig her i huset. Der er ingen rimelighed i det [...] Konradsen havde bare vendt ryggen til og havde mumlet at han hvile sig lidt og ville være i fred [...] Så havde han ikke set Konradsen i en uge og spurgte efter ham.

Ulla Ryum, *Konradsen* 1969

Jeg er næsten 30, jeg holder op med at se mig i spejlet og begynder at lege pudelegen. Når jeg gør rent og rydder op, har jeg en pude på maven.

Vita Andersen, *Udenfor* 1978

Lektion 11 + 12

Hand out

Vokaler

Vokalkvantitet

I de nordiske sprog gælder der den grundregel for stavelser med hoved- eller bitryk, at vokalens længde fremgår af de konsonantbogstaver, der optræder efter vokalen. Hovedprincippet er: *optræder der mere end en konsonant efter vokalen, skal den udtales kort, ellers skal den udtales lang.* I skemaform med danske eksempler:

Lange og korte vokaler i dansk

lang vokal	hede	mase	hvile	søle	krybe	hyle	hæle
kort vokal	hedde	masse	ville	sølle	krybbe	hylde	hælde

I dansk har vi ikke dobbeltskrivning af konsonantgrafemer sidst i et ord. Derfor fremgår det ikke direkte, hvorvidt der er kort eller lang vokal i danske enstavelsesord, der slutter på enkeltkonsonant. Se f.eks. på ordene: *tyk, bus, tak, hul, kys, læs, smuk, stok, grim, glat.* Her er vokallængden altså ubetegnet. Først når ordet bøjes og får morfologisk endelse, tilføjes endnu en konsonant, jf. *tykke, busser, takker, huller, kysset, læsser, smukke, stokke, grimme, glatte.*

Forskellen afspejler, at svensk KUN har lange stavelser, enten lang konsonant eller vokal, markeret i skriften.

hatt *hat*
lamm *lam*

Dansk har både lange og korte, for vi har i princippet ikke lange konsonanter

hat *had*
lam *lam*

Vokalkvalitet

Vokalkvaliteten vedrører vokalernes lydlige værdi, klangfarven.

Forholdet mellem grafem og udtale ved langvokal

grafem	fonetisk	eksempler
<i>	[i:]	hvile, line, lige
<e>	[e:]	mene, lede, te
<æ>	[ɛ:]	ædel, sæde, læge
<a>	[ɛ:]	gade, mave, sale
<y>	[y:]	nyde, tyende, syden
<ø>	[ø:]	jøde, øve, nødig
<u>	[u:]	uge, lus, hule
<o>	[o:]	pose, ko, mode
<å>	[o:]	tåle, ål, låne

Forholdet mellem grafem og udtale ved kortvokal

grafem	fonetisk	eksempler
<i>	[i]	pisk, bille, slid
	[e ^h]	fisk, pille, sidde
<e>	[e ^h]	selleri, hedde, sennep
	[e]	sted, helse, ven
<æ>	[e]	hæfte, lægge, mægtig
<a>	[ɛ]	saddel, kalde, vat
	[a]	lamme, kaffe, mange
<y>	[y]	lytte, fylde, tykke
	[ø]	skylle, synd, lygte
<ø>	[ø]	løfte, følge, høste
	[ɸ]	løn, lømmel, bønne
<u>	[v]	kunne, slut, kulde
	[ʊ]	kul, mund, lummer
<o>	[ɔ]	ost, ond, bombe
	[ɔ]	potte, post, skod
<å>	[ɔ]	hånd, måtte, ånd

Kortvokaliske diftonger

Dansk er blevet et udpræget diftongsprog. Den efterfølgende konsonant er blevet en vokoid, der indgår i forbindelse med den foranstående vokal, som herefter bliver kort i lydglidningen. Vokalen er derfor ofte kort, når den i udlyd efterfølges af enten -j eller -g, f.eks. *dejen, løget*.

grafemer	fonetisk	eksempler
<ig>	[aj]	mig, sig, dig (kun disse tre pro.)
<eg>	[ai]	regne, meget, bleg, leg
<ej>	[ai]	arbejde, rejse, sej, strejke
<aj>	[ai]	haj, kaj, svaje, maj
<øg>	[øi]	møg, nøgen, nøgle, øgle
<øj>	[øi]	skøjte, støj, sløj, bøjle.

r-påvirkningen af vokaler

En mængde vokaler, navnlig de korte, får særlige lydværdier, når de optræder før eller især efter *r*. Et foranstående *r* er i reglen konsonantisk, mens et efterfølgende *r* som oftest er vokalisk. I begge tilfælde er r-påvirkningen den danske sprogbrugers forsøg på at spare artikulationsenergi ved at minimere omstillingerne i taleapparatet under bevægelsen fra det sted, der artikuleres fra, og det sted, som artikuleres imod. Der er generelt tale om en gradsækning og tilbagetrækning af vokalerne.

		eksempler
[i]	→ [ɪ] (e)	bringe, drikke, ringe
[e]	→ [ɛ] (ø)	bredt, fred, tredje
[e]	→ [ɛ̥] (a)	præst, trævl, bræt
[ɔ]	→ [ɔ̥]	trøst, drøfte, krølle
[ɔ]	→ [ɔ̥] (i - agt)	drømme, vrøvl, strømpe

Tryksvagt -e og -er

Bokse ∂ eller nulendelse ϕ
cykler ∂

3 Lis køber nye senge

(E-assimilation)

Lis har to drenge.

Det er tvillingedrenge.

De har samme værelse.

Og de sover i en køjeseng.

Men nu er de store.

Og de skal have hver sit værelse.

Lis skal i byen.

Hun skal købe nye møbler.

Hun skal have nogle nye senge.

Hun ser nogle senge på udsalg.

De er billige.

Men de er ikke gode.

Nogle er for hårde.

Og nogle er for bløde.

Lis køber nogle sovesofaer.

De er dyre.

Men de er gode.

Lis køber også nogle skriveborde.

Og hun kigger på nogle hvide stole.

De er pæne.

Men de er for kedelige.

De skal være røde eller gule eller grønne.

Lyt og vær opmærksom på e-assimilationer i de markerede ord.

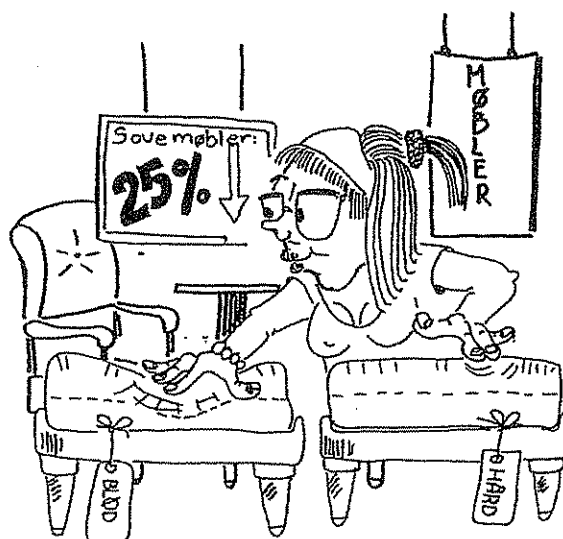
E-assimilation: Det trykssvage e assimilerer med en nabolyd; e'et forsvinder og nabolyden bliver længere.

Eks.: gode [gø:ø], samme ['samm].

Bemærk: -re udtales normalt [ɔ].

Bemærk også assimilation over ordgrænserne.

Eks.: det er [dee].

Nu er Lis færdig.

Hun er træt.

Og hun har brugt mange penge.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 11 og 12.

5 Carlo og Marco skal lære dansk

(Udtale af endelserne -er, -re, -rer, -ere)

Carlo og Marco er italienere.

De bor i Danmark.

Og de går på kursus for at lære dansk.

Der er ti kursister i klassen.

Der er en iraner.

Og der er en tyrker.

Der er fire pakistanere.

Og der er også et par kinesere.

Læreren hedder Peter.

Han er dansker.

Alle sidder ved bordene i klassen.

De læser og snakker og skriver.

Carlo synes, teksterne er svære.

- 'Hvad betyder hoster'? spørger han.

Læreren hoster og forklarer.

Carlo lytter.

Men han kan ikke høre.

- 'Kan du ikke tale lidt højere'? spørger han.

Læreren taler højere.

Og han taler langsommere.

Men kammeraterne snakker.

Og Carlo kan stadig ikke høre.

- 'Kan I ikke være stille?' spørger han.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af flg. tryksvage endelser:

-er [ɔ]: lytter

-re [ɔ]: lære

-rer [ɔ]: lærer

-(r)ere [ɔɔ]: højere

Bemærk:

-ærer [ɑɑ]: forklarer

Men klokken er mange.

Den er fem minutter i fire.

Alle kigger på deres ure.

Og de pakker deres tasker.

De har fri.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 15 og 16.

22 Freja besøger Ejnar i Ejby

(Udtale af halvvokalen [j] - kombinationerne eg, ej, øg, øj)

Freja bor i Bellahøj.
Hun bor i en stor ejendom.
Men hendes lejlighed er lille.
Og der er meget støj.

Freja har en ven, der hedder Ejnar.
Og Ejnar har sin egen have.
Det er en kolonihave.
Den ligger i Ejby.
Og her er dejligt.
Her bor han om sommeren.
Og her dyrker han løg og majs.

Freja tager tit ud til Ejnar.
I øjeblikket er hun på vej derud.
Hun vil væk fra byens støj.

Freja drejer til højre ad Hejrevej.
Og hun får øje på Ejnar.
Ejnar er i højt humør.
Han går og fløjter.

- 'Hej', siger Ejnar.
- 'Dejligt at se dig'.
- 'I lige måde', siger Freja.

De plejer at spise frokost i haven.
Ejnar har spegepølse.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af kombinationerne:

-ej / -eg [æj] : lejlighed, egen

-øj / -øg [øj] : støj, løg

Og han har købt røget sild.

Freja har rejer med.

Efter frokost tænder Ejnar en smøg.

Ved totiden rejser de sig fra bordet.

De skal arbejde i haven.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 84-85.

1. Lang eller kort vokal. Se på følgende ordpar. Sæt ring rundt om de ord, hvor vokalen er lang.

1. hede	hedde	7. kande	kane
2. side	sidde	8. kilde	kile
3. tigge	tie	9. spænde	spæne
4. vibe	vippe	10. tak	tage
5. tyk	huse	11. vane	vande
6. fine	finde	12. pile	pille

2. r-påvirkning. Bogstaver følgende ord, som du mener, de skal udtales.

1. frisk	<u>Fræsk</u>	7. krikke	<u>Krække</u>
2. drikke	<u>drikke</u>	8. kringle	<u>Krænste</u>
3. græsk	<u>græsk</u>	9. grim	<u>græm</u>
4. bryllup	<u>bryllup</u>	10. grædt	<u>grædt</u>
5. brystben	<u>brystben</u>	11. rede	<u>rede</u>
6. trukket	<u>trukket</u>	12. ret	<u>ret</u>

3. Kortvokaliske diftonger. Fordel ordene på baggrund af, om de indeholder en aj-agtig diftong [aj] eller en øj-agtig diftong [øj].

1. leg	6. dig	11. eje
2. nej	7. kvaje	12. dej
3. nøgle	8. strejke	13. støje
4. kegle	9. løgne	14. regne
5. søjle	10. kaj	15. sej

aj-agtig diftong, [aj] Leg, nej, kegle, dig, kvaje, strejke, kaj, eje, dej, regne

øj-agtig diftong [øj] nøgle, søjle, løgne, støje

8. Udtalen af f. Fordel ordene efter udtale.

- 1. aflevere.
- 2. få
- 3. afgå
- 4. afvise
- 5. befamle
- 6. fælg
- 7. skuffe
- 8. tøffe
- 9. afsked
- 10. filur
- 11. afgive
- 12. flaske
- 13. skifte
- 14. fik
- 15. affald

hårdt f, [f] 2, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14
 w-agtig lyd, [u] 1, 3, 4, 9, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21

9. Udtalen af v. Fordel ordene efter udtale.

- 1. vel
- 2. tov
- 3. vammel
- 4. løve
- 5. mave
- 6. kurv
- 7. tavle
- 8. revne
- 9. gave
- 10. pulver
- 11. evner
- 12. nervøs
- 13. klaver
- 14. venner
- 15. knive
- 16. leve
- 17. hævn
- 18. vat
- 19. arv
- 20. sovs
- 21. sov

hårdt v [v] 1, 3, 10, 12, 13, 14, 18
 Først i stavelse m. Fuldvokal efter konsonant
 w-agtig lyd, [u] 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 15, 16, 17, 19, 20, 21
 eller vokal eller R

10. Udtalen af r. Fordel ordene efter udtale.

- 1. mark
- 2. ro
- 3. mor
- 4. rønne
- 5. par
- 6. rose
- 7. sommer
- 8. stryg
- 9. ræv
- 10. birk
- 11. løbere
- 12. tår
- 13. løber
- 14. karate
- 15. først
- 16. flere
- 17. flimre
- 18. mere
- 19. lår
- 20. klør
- 21. tirre

hårdt r, [r] 2, 4, 6, 8, 9, 14, 17
 Først i fuldvokal, efter konsonant
 vokoid r, [r] 1, 3, 5, 10, 15, 17, 20, 19, 16, 18, 21, 11, 12, 13, 14
 maled

11. Udtalen af h. Sæt kryds ud for de ord, hvor h er stumt.

- 1. halve
- 2. forhale
- 3. huske
- 4. heldig
- 5. hjerne
- 6. hvis
- 7. hov
- 8. hans
- 9. hvid
- 10. hunde
- 11. hvem
- 12. hjørne
- 13. behage
- 14. hvor
- 15. hjem

12. Opsamling. Hvilke overvejelser gør du dig, når det gælder følgende ords udtale?

- 1. sæbe langl $\Rightarrow e = \text{æ}$ $e = \text{ø}$
- 2. skubbe dobbelt b = kort u = evt. Vokalsænkning
- 3. bus kort u dobbelt s = busser
- 4. tak kort Vokal, b p = tavle
- 5. rende R-påvirksomhed $\Rightarrow e = \text{æ}$
- 6. mide langt i $\Rightarrow i = \text{y}$
- 7. dåse langt $\Rightarrow \text{å} = \text{å}$
- 8. disk $\Rightarrow \text{å} = \text{å}$
- 9. Kære $\Rightarrow \text{å} = \text{å}$
- 10. løber = ll =
- 11. synd $\Rightarrow \text{å} = \text{å}$
- 12. bokse k = g $e = \text{ø}$
- 13. luge stumt g.
- 14. trange R-påvirksomhed t y
- 15. allergi Fremmed ord,
- 16. værelse Vokoid d
- 17. ene c = e
- 18. ende e = æ

- 1. løber = ll =
- 11. synd $\Rightarrow \text{å} = \text{å}$
- 12. bokse k = g $e = \text{ø}$
- 13. luge stumt g.
- 14. trange R-påvirksomhed t y
- 15. allergi Fremmed ord,
- 16. værelse Vokoid d
- 17. ene c = e
- 18. ende e = æ

32 Karen er på slankekur

(Udtale af k)

Karen er på slankekur.

Hun synes, hun er for tyk.

Hun kan ikke passe sine kjoler.

Og bukserne strammer.

Karen vil gerne tabe nogle kilo.

For hun vil gerne være slank.

Lige som kvinderne i reklamerne.

Karen plejer at komme sukker i kaffen.

Nu vil hun kun drikke sort kaffe.

Og hun vil ikke købe kager til kaffen.

Men det er ikke nemt.

For Karen kan godt lide kager.

Og sort kaffe smager ikke godt.

Det er for stærkt for Karen.

Henne på kontoret er det ekstra svært.

Og klokken fire giver en kollega kanelkage.

- 'Tag et stykke', siger hun til Karen.

- 'Nej tak', siger Karen.

- 'Jeg er på slankekur'.

- 'Du er da ikke for tyk', siger kollegaen.

Karen føler sig tyk.

Men kagen ser lækker ud.

Og hendes mave knurrer.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af k

k - [k] - kontor

[kʰ] - bukserne

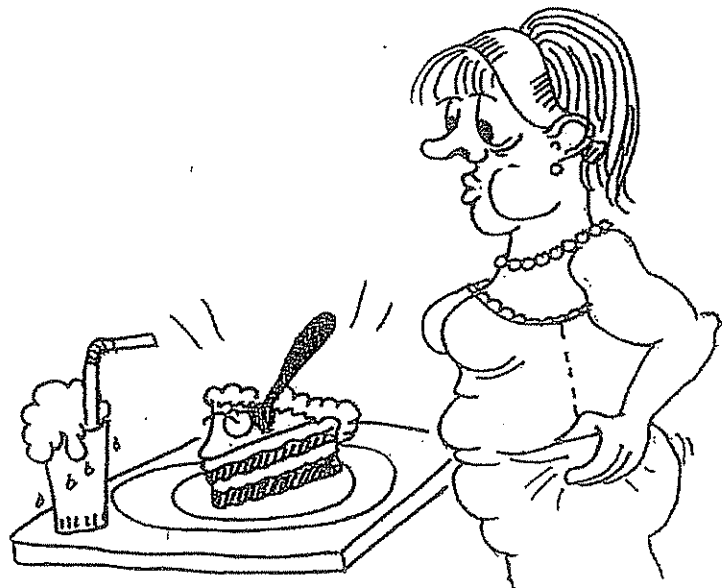
Bemærk:

K-lyden [kʰ] er aspireret. Husk at puste ved [kʰ]

Bemærk:

K udtales [kʰ] inde i ordet og ved dobbelt k (-kk)

bukserne drikker

- 'O.k.', siger Karen.

- 'Så et lille stykke'.

- 'Men kun i dag'.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 54 og 62-63.

31

Tom tager en taxa til Tåstrup

(Udtale af t)

Tom arbejder i Tåstrup.
Han cykler tit til arbejde.
Men om vinteren tager han toget.
Det tager ti minutter.
Tirsdag morgen er det koldt og trist.
Og Tom går hen til stationen.
Han vil tage toget.
Klokken er ti minutter i otte.
Og Tom tager sit togkort frem.
Men der er ikke flere klip tilbage.
Og der er to minutter, til toget kører.
Tom går ind på kontoret.
Han køber et nyt togkort.
Og han går ud på perronen.
Men nu er der helt tomt.
Toget er kørt.
Tom bliver stresset.
Han vil gerne komme til tiden.
Han kan ikke lide at komme for sent.
Han går ud på taxaholdepladsen.
Der holder to taxaer.
Tom tager en taxa til Tåstrup.
Det er dyrt.
Og han kommer alligevel for sent.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af t:

[t] Tom

[t] kørt

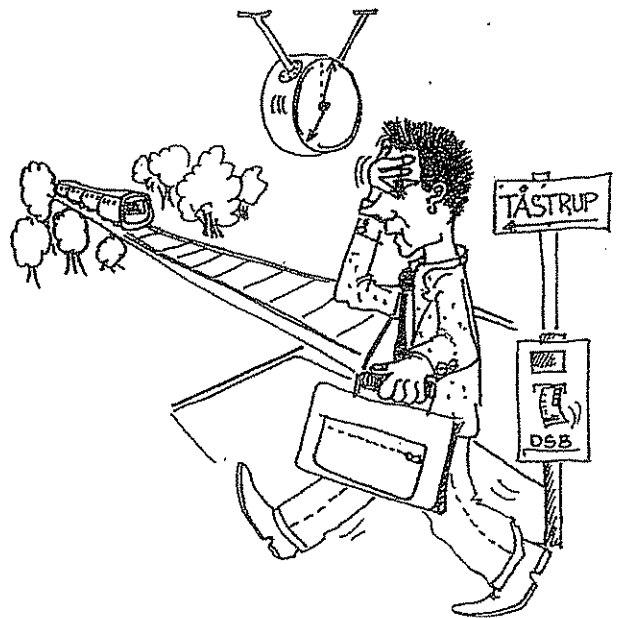
Bemærk til lyden [t] her aspiceret (pustet), og der er en lille s-lyd efter t.

Husk at puste ved [t].

Bemærk i udtalen [t] i anden fordel og ved dobbelt t ([tt]) stationen, otte.

Bemærk: Det andet ordtales [s] i stationen.

Endelsen er indtales [t] toget. Se s. 23.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 54 og 58-59.

30 Svend Åge kigger på biler

(Udtale af g)

Svend Åge vil gerne have en bil.
 Han har langt til arbejde.
 Og han tager bus og tog hver dag.
 Det tager lang tid.
 Og det er surt, når det regner.

Svend Åge er gift med Gitte.
 Gitte er gravid.
 Og hendes forældre bor i Rågeleje.
 Det er besværligt at besøge dem.
 Og nu skal de også have barnevogn med.

Gitte og Svend Åge kigger på bilannoncer.
 De vil begge have en bil.
 Men de har ikke så mange penge.
 De vil købe en brugt bil.
 Men hvad skal de vælge?
 De ser en gul Golf.
 Og der er også en sølvgrå Peugeot.

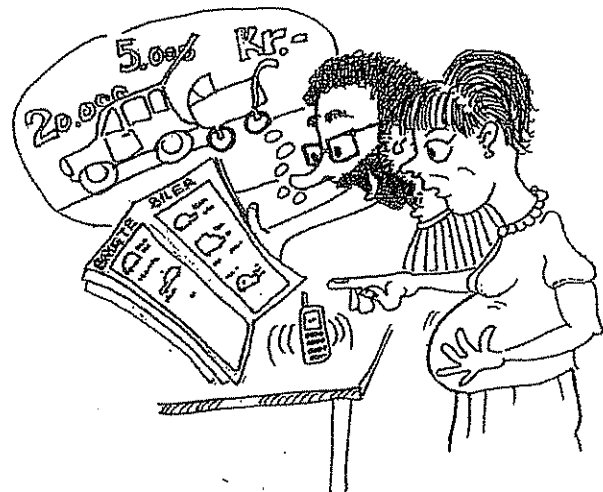
De ringer til sælgeren.
 Men Golfen er solgt.
 Og Peugeot'en er for dyr.
 Det er ærgerligt.
 Svend Åge taler med sin svoger.
 Han hedder Vagn.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af g

- g [g] - gemme
- [ʒ] - regner
- [w] - tog
- [ɰ] - dag
- [ʒ] - langt

Bemærk: g udtales [ʒ] i Peugeot

Bemærk: [ʒ] er usiemt på dansk

Vagn vil sælge sin bil.
 Den er gammel.
 Men den er god og billig.
 Og der er plads til barnevognen.
 Gitte og Svend Åge vælger Vagns bil.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 60-61.

27 Anders og Sidsel i biografen

(Udtale af d)

Anders har fået en ny veninde.
Han har mødt en pige, der hedder Sidsel.
Og han har inviteret hende i byen.

Anders har bestilt bord på en restaurant.
Bagefter skal de i biografen.
De skal se en krimi.
Anders er vild med krimier.

Midt under desserten kigger Anders på uret.
Klokken er pludselig blevet ni.
De skal skynde sig.

De kommer lidt sent.
Biografen er næsten fuld.
Og der er kun plads på anden række.

Anders er ikke tilfreds.
Det er ikke de bedste pladser.
Men det er de sidste.
Anders tager to pladser midt for.

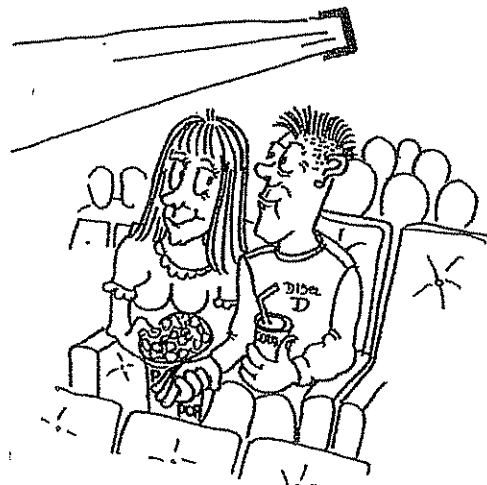
De går ind og finder deres pladser.
Filmen begynder.
Den er spændende.
Anders og Sidsel holder hinanden i hånden.
Bagefter går de ind på en cafe.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af de understregede d'er.

d [z] der
[ð] hedder
[=] (stumt d)
-nd anden
-ld kold
-rd bord
-ds plads
-dt lidt

Bemærk: [z] er ustemt på dansk.

Om det bløde d [ð] se s. 51

De har det godt.
De er glade for hinanden.
Og de er tilfredse med filmen.
Men de har lidt ondt i nakken.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 55-56.

23 Frederik tager ud og bader

(Udtale af det bløde d, halvvokalen [ð])

12/11/11 11:12

Det er juni måned.
Og det er otteogtyve grader.

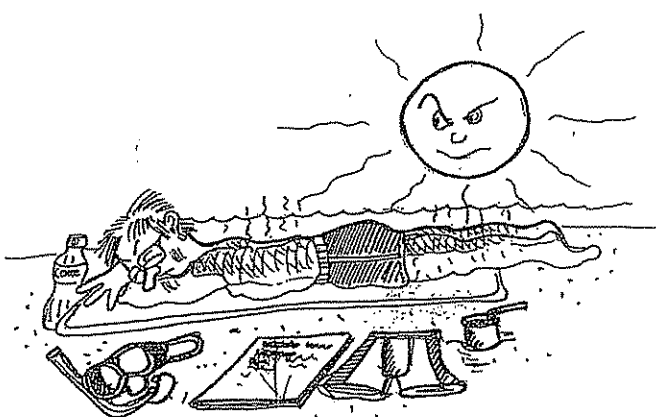
Frederik er glad.
Han har tidligt fri.
Og han vil ud at bade.
Han vil tage ud til stranden.

Frederik tager sine badebukser.
Og han finder et badehåndklæde.
Han laver også en madpakke.
Og så tager han af sted.

Ved totiden er han ude på stranden.
Frederik finder et godt sted.
Han tager sine badebukser på.
Og han sidder lidt og kigger.
Alle folk er brune.
Kun Frederik er helt hvid.

Frederik sidder og nyder solen.
Han spiser sine madder.
Og så lægger han sig ned i sandet.
Frederik falder i søvn.
Han vågner et par timer senere.
Det er stadig varmt.
Og Frederik sveder.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af de understregede d'er - det bløde d [ð].
vokal + d = [ð] - glad, ind
dobbelt d = dd = [ð] - sidder
Bemærk:
Det bløde d [ð] udtales med tungen nede bag tænderne i undermundten.

Han er helt våd.
Og hans hud brænder.
Nu er han ikke hvid mere.
Nu er han rød som en tomat.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 55 og 57.

34 Fie får influenza

(Udtale af f)

Fie er femogfyrre.

Hun bor i Frederikshavn.

Og hun arbejder på en fiskefabrik.

Fie er gift med Uffe.

Fredag aften skal de til familiefest.

Fies farfar har fødselsdag.

Men fredag formiddag er Fie forkølet.

Og der er koldt i fiskehallen.

Fie fryser.

Hendes fingre er helt kolde.

Efter frokost har Fie feber.

Og hendes chef vil give hende fri.

Men Fie fortsætter arbejdet.

- 'Jeg fejler ikke noget', siger hun.

Og Fie får fri klokken fire.

Efter arbejde lægger Fie sig på sofaen.

Hun vil hvile lidt før festen.

Men Fie falder i søvn.

Hun vågner først en time efter.

Nu har hun høj feber.

Hun har fået influenza.

Fie kan ikke gå til familiefest.

Lyt og vær opmærksom på udtale af f

i [f] - fisk

Bemærk f er en pustet lyd

Bemærk f udtales [f] i præfiksset af

af [fab] - afbud

Hun må melde afbud.

Og Uffe må gå alene.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 68-69.

35 Vibeke tager i svømmehallen

(Udtale af v)

Vibeke skal i svømmehallen.

Hun har en aftale med sin veninde Vivi.

De svømmer sammen hver uge.

De skal mødes kvart i tolv.

Vibeke vil cykle over til svømmehallen.

Det er vinter.

Og hun tager vanter og vinterfrakke på.

Ved svømmehallen står Vivi og venter.

De går ind i kyindernes omklædningsrum.

De yasker sig.

Og så går de ind og svømmer.

Vandet er varmt.

Og de svømmer en halv time.

Så går Vibeke op på vippen.

Hun vil prøve at springe.

Bagefter vil Vivi i sauna.

Vibeke vil ikke i sauna.

Hun venter på Vivi.

Vibeke venter et kvarter.

Så kalder hun på Vivi.

Men Vivi syarer ikke.

Hun ligger og sover.

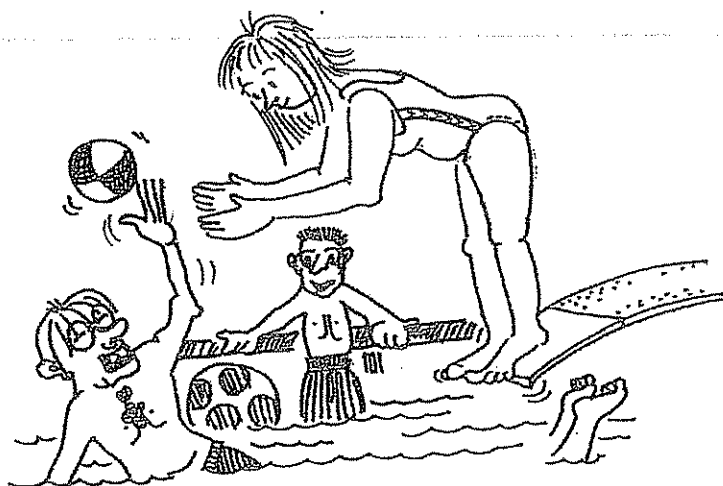
Og Vibeke vækker hende.

Lyt og vær opmærksom på udtalen af v

v [v] = veninde
[v] = over
[v] = tolv

Bemærk [v] udtales med langmund og afslappede læber

Om [v] se s. 53

Vivi vågner.

Hun syder.

Og hun er helt svimmel.

Vibeke giver hende noget koldt vand.

Og så bliver hun frisk igen.

Supplerende øvelser i 'Dansk udtale - øvebog': side 70-71.

Opsamlingsøvelser til Dansk 1 , 1-6/11/20 11/12

1.

Kig på følgende brev, skrevet af en svensker. Find fejlene og gik sproglig rådgivning.

Forklar jeres overvejelser.

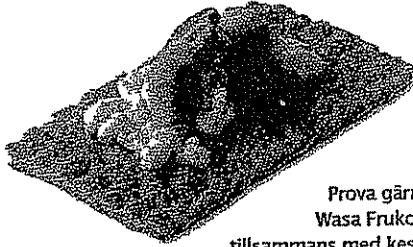
Hej Alle sammen!

Jeg vill gerne berette om en vidunderlig semester til Danmark. Det er 5, 5 millioner indbyggere i Danmark, og det første sted, jeg tog hen var Bornholm. I Bornholm besøgte jeg min beste ven, der hedder Trine. Om du nogen sinde vil til Bronholm, så ska du få hendes adresse. Det var hun, vi mødte sammen i København, kan du huske det? Jeg læste en roman på min väg med toget til Odense, og den mandelige hovedpersonen i boken hedder Søren ligesom dig. I Odense besøgede jeg H. C. Andersen-hus. Det var et fantastisk gammelt hus, som var fallit helt fra hinanden. Jeg gik på nattklub på aftenen og dansede och havde det roligt, og jeg mødte også nogen andre svenskere, som kom fra Malmö. Det var dem, der jeg fortalte dig om i telefonen. Odense

2.

Oversæt følgende korte tekst til svensk og overvej forskellene mellem dansk og svensk ordvalg, udtale og grammatik

Lilla knäckebrödsskolan

Prova gärna Wasa Frukost tillsammans med keso, skivade jordgubbar/jordbær och kiwi.

DK/NO FÖRGYL DIN FRUKOST!

I nogle/noen situationer passer det bedre med et lyst knækbrød bagt på hvide end/enn et mørkt bagt på rug. Ganske vist/visst er et knækbrød bagt på 100% fuldkornsrugmel sundere, men Wasa Frukost er alligevel en bedre kilde til at få kostfibre end de fleste bløde/myke, hvide/lyse brød. Og hvis vi skal sige det selv, er Wasa Frukost meget lækre/bedre! Velbekomme!

Näringsinnehåll/Næringsindhold	Per 100g	Per skiva/Per skive
Energivärde/Energi kJ (Kcal)	1600 (380)	220 (50)
Protein/Proteinin	11 g	1,5 g
Kolhydrater/Karbohydrater/ Kulhydrater	66 g	9,0 g
varav sockerarter/heraf sukkerarter	4,0 g	0,5 g
Fett/Fedt	8,0 g	1,0 g
varav mättat fett/heraf mättade fettsyror	2,5 g	0,3 g
Kostfiber/Kostfibre	7,0 g	1,0 g
Natrium	0,5 g	<0,1 g

Eksamen i Danske 1 (NODA11, NODB01)

Lærer Robert Zola Christensen

Navn: _____

Personnummer: _____

Undgå venligst at skrive på prøven.

1. Spørgsmål – Ordforråd 20 p.

A) Hvilke kulturer/sprog har igennem tiderne påvirket det danske ordforråd? Svar udførligt med eksempler.

B) Hvilken type af ord skal man især være opmærksomme på, når det gælder svensk og dansk? Giv eksempler og forklar, hvad ordene betyder på henholdsvis svensk og dansk.

2. Spørgsmål – Verber 15 p.

A) Hvilken form har de stærke verber i præteritum (datid) på dansk? Giv gerne eksempler.

B) Bøj nedenstående svage verber i de anførte former:

	(bydemåde) imperativ	(nutid) præsens	(datid) præteritum
hilse	_____	_____	_____
dømme	_____	_____	_____
knække	_____	_____	_____
sy	_____	_____	_____
danne	_____	_____	_____

C) Oversæt følgende tre sætninger til dansk og forklar, hvilke overvejelser du gør dig med hensyn til det temporale hjælpeverbum.

bussen har kört
den lilla flickan hade sovit i en timme
Kim har flyttat till Århus

3. Spørgsmål – Prosodi 15 p

Stavelserne i danske ord er, præcis som det gælder de svenske, karakteriseret ved en bestemt trykstyrke. Redegør for, hvor trykket i dansk ligger på forskellige typer af ord og sammenlig med svensk. Inddrag følgende ord, men kom også gerne selv med eksempler:

gide tale klaver beholde erstatte offentlig

4. Spørgsmål – Sproghistorie 20 p.

A) Redegør for *infortissvækkelsen*. Hvornår indtraf den (cirka), og hvilke konsekvenser indebar det for det danske bøjningssystem (de forskellige grammatiske endelser)? Giv gerne eksempler.

B) Redegør for åbningen af de korte lukkede vokaler i ældre middeldansk, brug f.eks. gerne ordene *solskin*, *glemme*, *smykke*, *summe* som eksempler.

5. Spørgsmål – Bogstaver og lyd 15 p.

A) (5 p) Hvordan kan du se i skriften, om der er lang eller kort vokal? Giv gerne eksempler.

B) (10 p) Kan du forklare, hvordan bogstavet <v> omsættes i lyd på baggrund af dets placering i et ord, og kan du sproghistorisk forklare, hvorfor det er sådan. Brug gerne følgende eksempler: *hvem*, *vi*, *hav*, *tolv*, *lavine*, *lave*, *tvinge*.

6. Spørgsmål – Litteratur – Nordkraft af Jacob Ejersbo (svar udførligt!) 15 p.

A) 10 p) Hvem er Hossein, hvilken påvirkning har han på Marias liv, hvad lever han af, da hun møder ham i starten af bogen, og hvad laver han, da bogen slutter?

B) (5 p) Anden del af romanen kredser om Allan, men også en lang række andre personer er vigtige, det gælder f.eks. Allan søster. Beskriv hendes situation og liv, og hvad hun har været udsat for.

7. Spørgsmål – Find og forklar fejlene 15 p.

Kig på følgende brev, skrevet af en svensker. Find fejlene og giv sproglig rådgivning.
Forklar dine overvejelser.

Hej!

Jeg vill gärne berette om en rejse, der jeg gjorde til Holland forrige sommer. Lund er ju næsten øde under somrerne, så jag rejste til Holland, hvor min veninde bor. Hon bor i en stad, der hedder Haarlem. Det er en meget smuk stad, og jag synes den minder om Lund. Det findes mange studenter. I hendes kæmpe lejlighed bode bare tre personer, så hun havde maser af plas til sig selv. Hun sover længe og er lidt kunstig, men også meget sød. Den gamla bydelen var det finaste i byn. Et ting kan jeg sige dig: Språket kan man godt forstå lidt af, om man kan tale lidt tysk og lidt fransk. Jeg kommer at slutte nu, jag ska med toget till Lund!

Held og lykke!

EKSAMEN DANSKA 1

NODA 11

①

Danskan har under årens lopp påverkats av många språk. Man talar om ett danskt språk/dialektområde från 7-800-talet ekr, i samband med att en dansk stat uppstår, men redan tidigare i samband med missionärsverksamhet till Norden, kommer de nordgermanska dialekterna i kontakt med latinska ord som används i den kristna kyrkan, ord som bibel, skriva, mfl. Under medeltidens (11-1500-talet) har danske släder tät handelskontakt med det nordtyska Hansa-förbundet, och man lånar in många ord från plattdyska för att beskriva verksamheter där det tyska moter det danska (murer, handlar), men också andra ord som blir en del av detta gemensamma dansk-tyska kommunikationsspråk (blod, skip) liksom grammatiska detaljer som prefixet er- (erstatte). Påverkan gäller framför allt det talade språket. Under 15-1600-talet minskar Hansans inflyande, och det danska språkets betydelse ökar i samband med reformationen som fokuserar på folkets språk. Samtidigt påverkas nutidens det danska språket (subskultiv) med nya tyska ord (kartoffel, te) som också kommer från hansan. Politiska förändringar i Europa på 16-1700-talet gjorde att franskans betydelse ökade som maktspråk, och

②

NODA 11 080222

③ Ord som man ska vara uppmärksam på som danskblandade svensk (och vice versa) är de sk. falska vinnerna, dvs. ord som skrivs likadant, eller nästan likadant, på både danska och svenska. Orden har ofta ett gemensamt ursprung, men har med tiden utvecklats betydelse/användningsområde (= de semantiska filtren) till olika håll, med språkförbistring som resultat. Som svensk riser vi man att använda ett svenskt ord som betyder något helt annat på danska! Ex. rolig (svenska) betyder inte "kul" på danska, utan "lugn".

Finkadeller kokas på svenska, men steks på danska. Köttbullar (ködebollar) kokas däremot på danska, medan de steks av husmor i Sverige!

Andra ord som kan feltolkas/felanvändas är gullig, som på svenska betyder "söt", men på danska "gul färgad".

Ordet äta på svenska finns också på danska (ede) men betyder då att djur äter, inte människor.

På danska används ibland "spise" för att äta.

Exemplen kan bli många, men det handlar sammanfattningsvis alltså om "falsa vänner", ord som ser lika ut men vars betydelseinnehåll/semantiska filter skiljer sig åt.

19p flut!

Den danske adelin / de styrande blev fransk talande.
Nya ord lånades då in från bla områden som kultur,
konst, musik, min. (litteratur, romane, admirere)
Under 1700-tallets upplysning med ökad fokus
på vetenskaper kom en ny omgång inlån från
Latin och grekiska (teologi, geografi). Under
1800-talet blev engelskan en allt viktigare källa
till nya låneord, i takt med att engelska blev ett
världsspråk, och engelskan har förblivit en
storkälla till inlån fram till idag, då ord inom
ekonomi (outsourcing), teknik (computer), mat
(milkshake), kultur (thriller) och mycket annat
visar på den engelska kultursfärns stora inflytande.
Samtidigt har danskan lånat ord av många andra språk,
kulturkontakter ökar ju i vår alltmer globaliserade
värld, och ord som sushi (japanska), sauna (finska),
tango (spanska) och kofta (indonesiska) har tagits
upp i danskan. Från svenskan kommer inte så
många låneord, kontakten mellan Sverige och
Danmark har under årens lopp varit avbruten
och lite kulturutbyte har kunnat äga rum, men
ord som har med den svenska välfärdsmodellen
och byråkrati att göra har på senare tid släppts
igenom (ombudsman).

2A På danske bildas de starka verben i præteritum genom omlyd (vokalen ändras) och titan tillägg av ändelse (sk. Ø-ändelse), Utom de verben slutar på -nd (vandt) och -ld (heldt) så -t läggs till. Ex. på starka verb: betyde - betød (omlyd + ø)
ryte - rød

	imperativ*	præsens	præteritum
nilse	hils!	hilser	hilsete
dømme	døm!	dømmer	dømte
knække	knæk!	knækker	knækte
sy	sy!	sy	sydde
danne	dan!	danner	dannede

*man kan också bilda imperativ genom omskrivningar, tex. "vil De være venlig at ^Q..." om tex. mångs konsonanter hamnar på rad.
ex. knække

2C *Bussen har kørt = Bussen er kørt
Jag använder "være" istället för "ha", eftersom det handlar om ett förändrat tillstånd, något har hänt...

*Den lille flicken hade sovet i en kisse =

Den lille pige havde sovet i en kisse
og använder "ha" eftersom det är ett konstant tillstånd som beskrivs inget nytt händer.

*Kim har flyttet til Århus = Kim er flyttet til Århus.
også her använder jeg "være" eftersom det handler om et...

Danska har tre typer av tryck: huvudtryck, bitryck och svagtryck. (Ärens emfatiskt tryck finns, men då handlar det om tryck på frasniva, då man vill betona något med utgångspunkt i en ord ord (Det var flickan jag ville prata med.) och gäller inte bara stavelser inom ett ord. Trycket i danskan hamnar liksom i svenskan oftast på första stavelsen, i synnerhet då det gäller ord som funnits länge i språket: 'søster, 'hvordan, 'lege, mfl. Bitryck markeras i sammansatta ord, då det andra ordet får bitryck: 'sømmer, blomst.

Svagtryck finns i stavelser med [ə]-ljudet, alltså schwa / centralvokalen som ofta smälter samman med iaktiggande ljud, och som nämnts åter finns i böjningsändelserna -e, -er, mfl.

I dessa tryckanvändningar liknar danskan och svenskan varandem, förutom att svenskan inte har ə-ljudet i lika stor utsträckning som danskan. Alla stavelser uttalas på svenskt sätt, medan danskans uttal tenderar att mjukas upp och flyta samman i slutstavelser av ord. I låneord av nyare typ kan huvudtrycket flytta: ben'zin, ris'iko, samt när det gäller verb med tyske inlånade prefix: er'stette, då danska och svenska skiljer sig åt.

'gide	klä'ver (lånord)	er'stette (prefix, lånord)
'tale	be'holde (prefix+lån)	'offentlig (lånord)

offentlig är ett ord som från tyskan lånats in i både danska och svenska, men där betoningen skiljer sig åt. På svenska heter det o'ffentlig, med betoning på första stavelsen. I danska heter det offentlig, med betoning på andra stavelsen.

4A Infartissvækkelsen uppstod under gammeldansk tid, under den sk. "äldre mellanandauiska" på 1100-talet, då de nordgermanska språken börjat utvecklas åt olika håll ljudmässigt. Infartissvækkelsen innebär att vokalerus [a, i, u], i det gemensamma nordiska språket, i danskan blev till ett ^{ent}e-ljud [ə] ^{→ schwa}, medan svenskan behöll [a] och [i], medan [u] blev till [o]. Detta innebär att danskans grammatiska ändelser alla innehåller [ə]: verbböjningar: -(e)r, -ede, -ende, ... - adjektiv: -ere, -(e)st, -e, substantiv: -e, -er, ... och eftersom [ə]-lyudet är oralkulerat har det blivit ännu svårare att skilja olika ändelser/ordklasser: leverere (inf.) - levererer (pres.) ex. på infartissvækkelse: brutit (sv) - brækket (dk) niende (sv.) - niende (dk), skriva (sv.) - skrive (dk).

10 De kortstängda vokalerna i mellanandauiska öppnades och sänktes ungefär ett steg ¹¹⁵⁰⁻¹³⁰⁰. Lynden förändrades alltså, och det kan man se i orden som följer: - -

solshin	[i]	→	[e]
glemme	[e]	→	[æ]
smykke	[y]	→	[ø]
summe	[u]	→	[u]

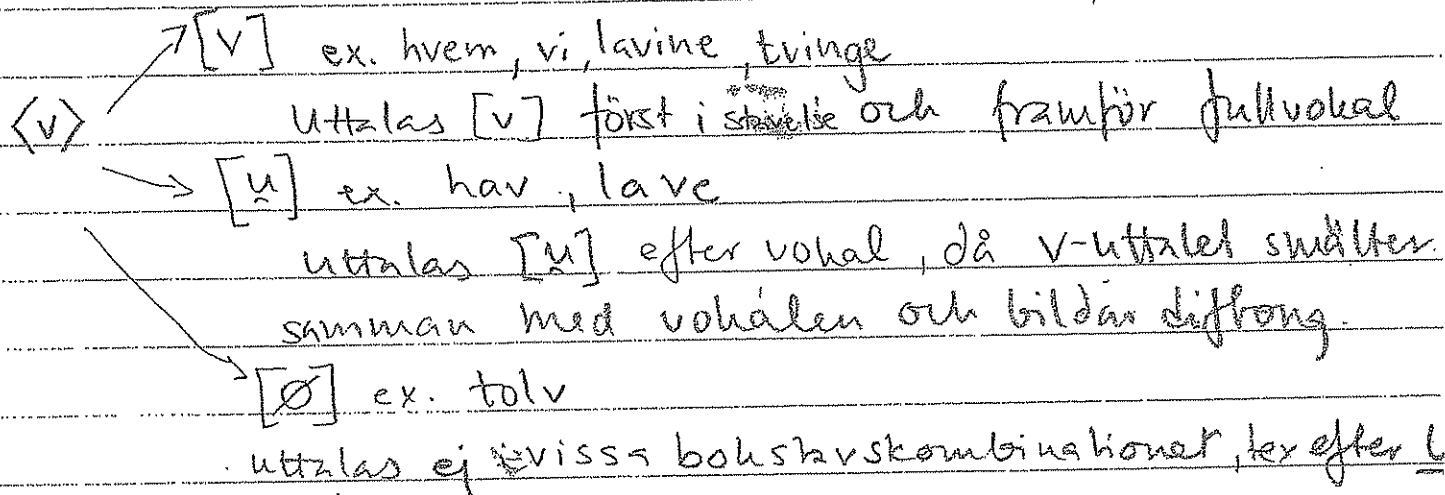
198 :7)

5A) Man kan i skriften se om en vokal är lång eller kort genom att se efter om den efterföljande konsonanten är dubbeltecknad. Om konsonanten är dubbeltecknad.

innebär det lång konsonant och kort vokal. Om konsonanten är enkel är vokalen lång OM inte konsonanten finns i slutet av ett ord. Då måste ordet böjas för att ev. dubbelteckning ska visas, eftersom man i danska inte dubbeltecknar konsonant i slutet av ord.

- Ex. møller (dubbel konsonant = kort vokal)
- tusen (enkel konsonant = lång vokal)
- bus / busser (konsonant i slutet av ord => kort vokal)
- hus / huse (konsonant i slutet av ord => lång vokal)

5B) Bokstaven <v> kan i danskan uttalas på följande sätt:

Språkhistoriskt så är [v]-uttålets förändring en del av spirant-svækkelsen som inträffade på 1100-talet, då spiranterna [ɣ]=[g], [ð]=[d], [v]=[b] försvagades i vissa ljudkombinationer. Idag fortsätter försvagningen ytterligare i tal språket, och v uttalas ibland inte alls.

15p

GA Hossein är en man från Iran, en fd. soldat som flytt till Danmark. Han har deltagit i kriget mellan Iran och Irak (aukar jag) och har där lärt sig använda vapen och våld, och han framstår som en mycket hård och farlig person när han först introduceras. Han dyker upp hos Asger och Maria, eftersom Asger känner honom (Hossein verkar syssla med en del halvkriminell verksamhet, och rör sig i kriminella kretsar), och följer med Maria till Köpenhamn (Christiania) för att köpa hasch av Marias kontakt. Hossein ska bli presenterad för folk i Christiania så att han själva kan åka dit och handla senare. Han och Maria får allt bättre kontakt och på resan hem från Köpenhamn blir de sex, även om hon fortfarande är tillsammans med Asger. Hossein har dock en hydlig bild av moral (även om han är kriminell!) och han framstår som pålitlig och trygg på ett sätt som knarkhande pusher-Asger inte är, och Maria lockas av detta. Det framkommer att han är lånehaj, att han lånar ut / driver in pengar till kriminella, i slutet av Junkiehunde. Maria lämnar Asger och livet som missbrukare bakom sig när hon blir tillsammans med Hossein. Hon skaffar jobb och de bor tillsammans i hans ordnade bostad, och i del 3, Begravelse, har de ett son. Då har Hossein lämnat sitt kriminella liv, han vill inte ha kontakt med dem från deras tidigare liv, och han arbetar som lärling, jag tror inom elektronik. Hossein ger trygghet och stabilitet och mening åt Marias liv, och hon kan börja något nytt med honom.

NDDA 11 080222

B) Allans syster (Mette?) är yngre än Allan och har liksom han vuxit upp med deras ensamstående alkoholiserade mamma. Hennes pappa var en amerikansk soldat mammans hängivne ett kort tag, men han var gift och flyttade tillbaka till USA. Systemen har flyttat runt med mammans hos alla män som hon har levt tillsammans med, och vid (situationer) ett tillfälle som beskrivs i boken, berättar hon på ett rått och brutalt sätt om mammans situation och även systemen druckit (trots att hon är ung) och blir utstött av mammans samband och vänner. Allan dyker dock upp och beskyddar henne, han slår ner mannen och tvingar mammans att bryta upp (men arresteras av polisen på slagmålet). När Allan återvänder hem har hans syster det bra, hon är lycklig. Hon bor tillsammans med sin pojkvän som är tandläkare och några äldre än henne, en trygg och stabil man, de har ett fint hus och de har det jättebra tillsammans. Hon har lämnat del tidigare livet bakom sig och har bara några få vänner kvar sedan tidigare.

15 p

7

Fel i brevet från en svensk :

rad 1) vill: vil stavas med ett l. Why?

der: relativpronomen på objektsplats, då ska det vara som och inte der.
gærlig, berette,

SEM
OSU

rad 2) jag: det ska stå "jeg" istället
stad: det heter "by" på danska

rad 3) stad: "by" på danska, återigen.

jag synes: "mig synes det" istället

Det hudes: "Der var" istället. Hvorfor?

bare: heter "kun" på danska

rad 4) kunstig: betyder något annat på danska, har med konst att göra. Kanske kan man skriva "egen" istället.

rad 5) gamla: ändelsen ^{inför/verkligh} på danska är alltid -e. Alltså "gamle".
Den (gamla) bydelen: ska stå "den gamle bydel", eftersom
man inte skriver både "den" och -en-ändelse i best. form på danska
finaste : stavas "fineste" på danska. SVEGJME!

byn: stavas "byen" på danska.

om: ska stå "hvis" istället. Hvorfor? !!

rad 6) tale: det heter "snakke" på danska.

kommer at: konstruktionen finns inte på danska, skriv "vil slutte" istället.

Jas: det ska stå "jeg".

ska: det heter "skal" på danska

till: det stavas "til" på danska:

18 = U6

Facitliste til konsonanter

Side 153-156 i *Dansk for svensktalende*

4. Udtalen af p. Fordel følgende ord efter udtale.

1. spille	5. tæppe	9. pude
2. panser	6. nåpalm	10. prale
3. kop	7. europæisk	11. snerpe
4. lampe	8. springe	12. hveps

[p] p = p; Forlyd: 2, 9, 10; p = p Foran fuldvokal: 6, 7
 [b] 1, 3, 4, 5, 8, 11, 12

5. Udtalen af t. Fordel følgende ord efter udtale.

1. teori	5. torsk	9. kaster
2. standse	6. tretten	10. lutter
3. fætter	7. stå	11. tårn
4. kvota	8. rotten	12. stribe

[t] 1, 4, 5, 11; NB: kvota
 [d] 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12

6. Udtalen af d. Fordel følgende ord efter udtale.

1. dig	7. kedelig	13. plyndre
2. trillede	8. dyb	14. lade
3. danse	9. mand	15. indeks
4. glide	10. gyldig	16. tilfreds
5. hylde	11. vide	17. dyb
6. andre	12. seddel	18. solde

hårdt d [d] 1, 3, 6, 8, 10, 17; Forlyd, Forest; stavelse eller foran fuldvokal
 blødt d [ð] 2, 4, 7, 11, 12, 14; efter Vokal
 stumt d [∅] 5, 9, 13, 16, 18; ld, nd, rd, ds

7. Udtalen af k. Fordel ordene efter udtale.

1. skind	8. kajak	15. æske
2. kirke	9. skude	16. synke
3. kant	10. skriget	17. stik
4. dunke	11. risiko	18. okse
5. frakke	12. klippe	19. funkle
6. kilde	13. flink	20. skille
7. saks	14. konto	21. sekskant

[k] 2, 3, 6, 8, 11, 12, 14, 15, 21; Forlyd, Forest; stavelse, foran fuldvokal
 [g] 1, 2, 5, 7, 8, 9, 10, 16, 17, 18, 20, 21; indlyd
 [ŋ] 4, 13, 19; nk